

200 JAAR NOTARIAAT IN EPE

FRANK WASSINK & GEERT VERMEULEN

Dit jaar is het precies tweehonderd jaar geleden dat de eerste notariële akte in Epe werd gepasseerd. Voor ons, Frank Wassink en Geert Vermeulen, is dat feit aanleiding om het mooie ambt van notaris nog eens onder de aandacht te brengen. In die tweehonderd jaar hebben de verschillende notarissen elk op hun eigen manier bijgedragen aan de ontwikkeling van het dorp en omstreken.

Wij hebben de vereniging Ampt Epe bereid gevonden om in een aantal interessante artikelen het notariaat in Epe te beschrijven. In dit speciale nummer van *Ampt Epe* kunt u lezen hoe de maatschappij zich heeft ontwikkeld en er heel anders uitziet dan destijds. Hetzelfde geldt voor het ambt van notaris. De eerste notaris in Epe was een *notaire impériale* in het keizerrijk van Napoleon. Nu zijn notarissen zowel ambtenaar als ondernemer.

Een paar wezenlijke zaken zijn in die tweehonderd jaar hetzelfde gebleven: de notaris is nog steeds onafhankelijk en onpartijdig en draagt door zijn werkzaamheden bij aan de rechtszekerheid in de maatschappij.

Het huidige kantoor van Wassink & Vermeulen Notarissen aan de Stationsstraat 6 in Epe

HET NOTARISKANTOOR IN EPE

GEERT VERMEULEN

Dorpsnotaris

Epe is een dorp op de Noord-Veluwe, en het karakter van het notariskantoor past daarbij. Als je op woensdag naar de markt bent geweest en onaangekondigd binnenloopt, is de kans groot dat je even kunt praten met een van de notarissen. Maak je een afspraak voor een gesprek, dan kun je gegarandeerd binnen een week terecht. Ook in de avonduren of het weekeinde, als dat beter in je agenda past. De notaris komt ook aan huis als dat praktischer is.

Kennis van zaken, aandacht voor de klant

Dorpsnotaris-zijn betekent niet dat we zijn ingedut en de ontwikkelingen niet volgen. De notaris bezit vakkennis. Belangrijker is echter dat de notaris met zijn vakkennis de klant verder helpt. Hij moet daarom in de eerste plaats de klant laten praten en zelf goed luisteren. Als hij iets niet helemaal begrijpt, zal hij de klant vragen om ter toelichting een voorbeeld te geven. Zo ontstaat er vanzelf een gesprek, waarbij de notaris zich uitdrukt in begrijpelijke taal.

Precies werken

Wij werken nauwgezet aan de hand van richtlijnen die zijn vastgelegd in een kantoorhandboek. Op een aantal momenten in een dossier geldt het 'vier-ogen-principe'. Een collega controleert of wezenlijke onderdelen van de akte en de nota van afrekening kloppen. Die controle gebeurt voordat verzending naar de klant plaatsvindt en wordt afgevinkt op de procedurelijst die bij het dossier behoort. Controles kosten tijd (en de klant dus geld), maar deze manier van werken voorkomt dat er een fout in een akte staat. Een fout die tijdig wordt ontdekt, kan nog worden gerepareerd, maar een fout die blijft staan kan gaan werken als een tijdbom waarvan niemand precies weet wanneer hij afgaat en wat de gevolgen daarvan zullen zijn.

Efficiënt werken

Het kantoor werkt efficiënt. Op het gebied van automatisering van processen lopen wij voorop. Dat komt omdat Hans-Willem Heetebrij, kandidaat-notaris bij Wassink & Vermeulen notarissen, actief deel uitmaakt van het gebruikersoverleg van de belangrijkste automatiseerder binnen het notariaat. Verregaande automatisering van de processen betekent een kleine foutenmarge en een uniforme aanpak binnen elke dossiersoort. Je mag als klant toch verwachten dat je personalia foutloos in de akte en de correspondentie zijn opgenomen.

Zeg wat je doet

Wanneer de klant opdracht geeft tot het verrichten van een dienst, dan wordt die opdracht door ons schriftelijk vastgelegd. Onderdeel van de opdracht is de honorering. Van tevoren staat vast hoeveel de dienst gaat kosten of, bij aanneming op basis van gewerkte uren, wat het in rekening te brengen uurtarief is.

Wanneer meer diensten voor dezelfde klant op hetzelfde moment worden verricht, wordt er korting op het honorarium gegeven. Dat is logisch omdat een aantal handelingen en controles al is gedaan. Een voorbeeld hiervan: bij combinatie van het verzorgen van de levering van een woning met het opmaken van een samenlevingsovereenkomst, wordt een korting op het honorarium gegeven.

Doe wat je zegt

Wie kent niet de nalatenschap die al meer dan een jaar bij een notaris ligt en waarin niets meer lijkt te gebeuren? De klant durft niet te bellen en als hij het wel durft, heeft dat niet altijd het gewenste effect. Het merendeel van tuchtzaken tegen notarissen gaat over nalatenschappen die niet voortvarend worden afgewikkeld. Op ons kantoor kan dit niet gebeuren. Aan ieder dossier is het geautomatiseerde signaleringssysteem gekoppeld. Wanneer in een dossier een termijn nadert, gaat er in de elektronische agenda van de behandelaar een lampje knipperen. Dat lampje blijft knipperen totdat de vereiste actie verricht is.

Vlotte afwikkeling

Wij leggen de lat hoog als het gaat om een vlotte afwikkeling. Als u nu uw testamenten komt bespreken, kunt u deze over drie weken komen ondertekenen. Uiterlijk een week voor de ondertekening krijgt u de tekst van de akte toegestuurd, samen met een brief waarin in begrijpelijke taal de hoofdzaken worden toegelicht. U kunt er dan nog eens rustig naar kijken. Als er overigens echt haast bij is, kan het testament binnen een dag na het gesprek worden ondertekend. Wanneer wij de levering van uw huis verzorgen, dan hebt u gegarandeerd een week vóór de datum van levering het ontwerp van de akte ter beoordeling van ons ontvangen.

Sinds wanneer kennen wij de notaris?

Al sinds de negentiende eeuw vindt men het in Nederland nodig dat bepaalde gebeurtenissen en transacties – juristen spreken van *rechtshandelingen* – uitsluitend onder toezicht van de overheid tot stand kunnen komen. Daartoe behoren niet het kopen van een fiets of een auto, maar wel het in eigendom krijgen van een huis. Tot die rechtshandelingen behoren ook het vestigen van een hypotheek op je huis, het maken van een testament, het aangaan van huwelijksvoorwaarden, het benoemen van een voogd en het oprichten van een stichting, een vereniging of een bv.

Waarom is de tussenkomst van een notaris nodig?

De reden voor dit toezicht van de overheid is dat het om rechtshandelingen gaat die ook gevolgen hebben voor anderen die er niet direct bij betrokken zijn. Als je eigenaar van een huis wordt, moet je die eigendom tegenover iedereen geldend kunnen maken. Als je ten behoeve van de bank een hypotheek op je huis vestigt, moet die hypotheek later ook standhouden tegenover een schuldeiser die beslag legt op dat huis. Wanneer iemand overlijdt en hij bij leven een testament heeft gemaakt, dan moet dat testament tegenover andere belanghebbenden standhouden. Men noemt dit wel het waarborgen van de *rechtszekerheid*.

De notaris is een openbaar ambtenaar

De notaris is aangewezen als de persoon die de overheid bij dit toezicht vertegenwoordigt. De notaris is een openbaar ambtenaar. Hij wordt benoemd door de koningin. Hij legt de rechtshandelingen vast op papier en bekrachtigt de inhoud van wat er op papier is gezet met zijn handtekening. Dit wordt een akte genoemd. Alle akten worden zorgvuldig en lang bewaard; de inhoud van de akte kan immers pas vele jaren later actueel worden.

Omdat de notaris ambtenaar is, mag hij niet tegen een klant zeggen: ik help u niet. Een gemeenteambtenaar mag immers ook niet weigeren een rijbewijs aan iemand af te geven.

Voorlichting van de klant, onpartijdigheid

Behalve het waarborgen van rechtszekerheid is het ook de taak van de notaris om de mensen die de rechtshandeling doen – denk maar aan het opstellen van huwelijkse voorwaarden voor mensen die binnenkort gaan trouwen – duidelijk te maken wat de gevolgen van de rechtshandeling zijn of kunnen zijn, ook in de verre toekomst. Daarbij mag de notaris niet de ene huwelijkspartner voortrekken boven de ander. Hij moet onpartijdig zijn.

De notaris is openbaar ambtenaar maar ook ondernemer

Hoewel de notaris openbaar ambtenaar is, ontvangt hij geen beloning van de overheid. Dit in tegenstelling tot een ambtenaar die bij de belastingdienst of de gemeente werkt. De notaris moet dus in zijn eigen inkomen voorzien. In die zin heeft hij een vrij beroep, net als een arts of een advocaat. Het verschil met de arts is dat er geen verzekering is die de dienst van de notaris betaalt. Het verschil met de advocaat is dat er voor de diensten van de notaris geen door de overheid gesubsidieerde rechtshulp is.

De notaris als bewaker van de rechtsstaat

Het overdragen van vastgoed en het overdragen van aandelen in een bv loopt altijd via een notaris. De notaris speelt daarom een sleutelrol bij het opsporen van criminele activiteiten, zoals het witwassen van geld en het financieren van terroris-

me. Dat is de reden dat hij de klant tot vervelens toe moet lastigvallen met vragen die leiden tot het vaststellen van de identiteit van de klant.

De notaris mag niet via zijn bankrekening geld overmaken naar door de klant aangewezen personen, want dat zou geldstromen die voor opsporingsautoriteiten interessant zijn, onzichtbaar maken (de notaris heeft namelijk een geheimhoudingsplicht: opsporingsambtenaren kunnen in principe geen inzage vorderen in een dossier van de notaris).

De adviserende taak van de notaris krijgt meer belang

De notaris heeft zijn klanten altijd al geadviseerd. Vroeger had dat advies alleen betrekking op de akte die werd opgemaakt. De laatste jaren heeft het adviseren een zelfstandig karakter gekregen. De notaris adviseert klanten bij het kiezen van een route die leidt tot het zo voordelig mogelijk laten overgaan van bezittingen van de ene generatie op de volgende. Dat wordt *estate-planning* genoemd.

Hij adviseert klanten op het gebied van het erfrecht: tegenwoordig is er vaker sprake van partners die kinderen uit een eerdere relatie hebben. Men wil in geval van overlijden de partner goed verzorgd achterlaten, maar de belangen van de kinderen spelen ook een rol. Dit vereist overleg met elkaar, bij welk overleg de notaris de taak heeft dingen duidelijk te maken en met een advies te komen.

VAN SCHOUT NAAR NOTARIS: RECHTSZEKERHEID OP HET VELUWSE PLATTELAND

EVERT DE JONGE

INLEIDING

Ofschoon het ambt al oud is, zou het lang duren voordat de eerste notaris op het Veluwe platteland verscheen. Oorspronkelijk werd alles nog zonder akten gedaan; veel gebeurde op het geheugen. Pas toen in de late middeleeuwen de bevolking in aantal toenam en er in het kielzog hiervan meer bestuurlijke organen ontstonden, nam de behoefte aan (schriftelijke) rechtszekerheid toe, met als gevolg de intrede van diverse functionarissen, zoals de notaris.

Natuurlijk werd ook in de vroege middeleeuwen al het nodige vastgelegd via oorkonden. Aan de hoven van keizers en koningen functioneerden toen al secretarissen en notarissen. Ook hadden graven, hertogen, bisschoppen, abten en kloosterorden al notarissen in dienst, maar het aantal op te maken akten was gering.

Oudste notariële akte over Epe

Godefridus, bisschop van Utrecht, bepaalde in een oorkonde uit 1176 dat wegens het grote aantal kerkbezoekers, dat samenkwam in de synode in de kerk van Epe, die van Heerde, Hattem en Vorchten af mochten scheiden. Aannemelijk is dat de klerk of *notarius* van de bisschop de afscheidingsakte heeft opge maakt. Het is daarmee niet alleen de oudste akte waarin Epe wordt genoemd, maar tevens de eerste notariële akte over het dorp.

Bron: G.S. van Lohuizen, W. Terwel en F. Zandstra, *Epe en Oene 800 jaar* (Epe 1976).

Er waren al vroeg wetten, die samengevat werden in (geschreven) lexia. Bijvoorbeeld de *lex salica* en de *lex frisium*, de voorlopers van het wetboek, die gerekend worden tot het inheemse recht. Hierin waren allerlei zaken geregeld die tegenwoordig onder straf- en civiel recht vallen. Het civiel recht handelde onder andere over de rechten van minderjarigen en erfrecht. Met betrekking tot eigendomsrecht was er minder geregeld, immers de bevolking was gering en er was nog duidelijkheid over wie wat bezat. Met de opkomst van de steden nam de complexiteit van de samenleving echter toe. Dicht op elkaar levend, met vele handelscontacten, leidden de bemoeienissen van en met stedelijke bestuurders en gewestelijke overheden tot de noodzaak van meer rechtszekerheid. Er werd steeds meer op papier gezet. De interpretatie en geschillen tussen diverse personen en/of instanties vroegen om deskundigen. Aanvankelijk zouden secretarissen het nog oplossen, maar advocaten

De Emsterhof

(magisters) en notarissen namen het over. Zo had Deventer in de 13^e eeuw al een *notarius*, die lid was van het koopmansgilde, en op de Veluwe verscheen de eerste richter.

JUDEX FELUA

De Veluwe werd in de 8^e eeuw voor het eerst als landstreek genoemd; het was toen een *pagus* of gouw van het Frankische rijk. Twee eeuwen later was er sprake van een *comes felua*, een graaf. Een zekere Dirk (zonder achternaam), verwant aan

Richters van Veluwe

De eerste Veluwse richter die genoemd werd, was een zekere Henricus, *judex*, in 1227. Zestien jaar later, 1243, volgde Thyace van Emst hem op. In 1265 werd Dirck van Emst, vermoedelijk zijn zoon, met het ambt bekleed en in 1303 was kleinzoon Lubbert van Emse *Judex Felua*. De laatste werd nog genoemd in 1349. Uit andere bronnen is duidelijk dat Lubbert op De Emsterhof woonde, een leengoed van de adellijke familie Van Putten. Het hof zal vermoedelijk een versterkt huis zijn geweest, waarvan de ligging dicht bij de huidige, gelijknamige boerderij aan de Brinkerweg was. Op De Emsterhof zijn mogelijk zogenaamde hofgerichten gehouden, waarbij de meier van het hof, dus de richter, rechtsprak betreffende de horigheid.

Bron: E. de Jonge, 'De Emsterhof: eens een woonplek van de Veluwse richters' in: *Ampt Epe*, nr. 165 en 166 (februari en april 2008).

diverse hoge edelen, was als onderleenman van de bisschop van Utrecht bestuurder van het gebied. De Veluwe werd globaal twee eeuwen later bezit van de graaf van Gelre, die regeerde over ruwweg het huidige Gelderland, Noord- en Midden-Limburg en een aangrenzend deel van Duitsland. Om zijn uitgebreide bezit te beheren stelde hij functionarissen aan, zoals de *Judex Felua*, die als richter belast was met civiele en juridische zaken. Enkele leden van het adellijke geslacht Van Emst zouden het ambt bekleden. Hun woonplaats was De Emsterhof.

De richter van Veluwe moet niet vergeleken worden met een rechter van nu. Hij bezocht ten minste eenmaal per jaar de op de Veluwe gelegen kerspeldorpen, hoorde aanklachten aan, om vervolgens de aangeklaagde het recht op verweer te bieden. Tot slot moest er een uitspraak komen. Zijn taak was dus een combinatie van officier van justitie en rechter. Echter, het grote verschil was dat de richter een oordeelman – een vrije inwoner – vroeg het recht te ‘vinden’. Dit gebeurde dan op grond van kennis van het recht, ervaring en geheugen. Door vergelijkingen te maken met eerdere zaken oordeelde de oordeelman wie gelijk had. De man was een ouder iemand en de vergelijking met een raad van oudsten gaat dan ook op.

De oordeelman kwam er niet altijd uit. Dan werden vier goede mannen aangewezen: twee kennissen of familieleden van wederzijdse partijen, die vervolgens in conclaaf gingen om te beoordelen of men er zonder richter uit kon komen. Dat lukte vaak. Hier gaat de vergelijking met een mediator of buurtbemiddeling op.

De richter kon ook zelf handelend optreden, bijvoorbeeld bij overtredingen. Hij legde dan een boete op. Was er sprake van doodslag? Dan onderzocht hij of via zoengeld de familie van de vermoorde kon worden afgekocht. Wel moest de dader nog een boete aan de graaf betalen. Dit laatste werd nog toegepast tot in de vroege zeventiende eeuw.

Voor bepaalde overtredingen of misdrijven was er tot slot de kerkelijke rechtbank. Deze sprak recht over ‘tovenaars en heksen’, schendplegers (sodomie, i.c. homoseksualiteit) en andersdenkenden (in geloof). Een latere vorm van dit type rechtspraak was de beruchte inquisitie.

Terug naar de Veluwe. Toen de bevolking tot in de 14^e eeuw toenam, volgde in 1350-1355 een pestperiode, waarbij een derde van de bevolking stierf. Weliswaar herstelde de bevolking zich snel, volgde aanwas, maar de gevolgen van de vreselijke ziekte leidden tot maatschappelijke problemen. De vraag wie nu van wie erfgeen was, bracht veel werk voor de richter mee. Tegelijk verstevigde de ondertussen tot hertog gepromoveerde landsheer van Gelre zijn greep op de samenleving. Hij stelde steeds meer functionarissen aan, zoals rentmeesters en deurwaarders. Ook de lokale schout zou weldra zijn entree maken.

VAN PEINDER/PANDER NAAR SCHOUT

In de 14^e eeuw vond er verdere ambtsworming plaats; meerdere kerspeldorpen vormden een ampt (toen nog met een p geschreven). Epe, Oene en Vaassen zouden het ampt Epe vormen, waarin de huidige gelijknamige gemeente Epe al is te

herkennen.

Wegens de toename van zijn taken stelde de richter zogenaamde panders aan, een naam die ontstond voor degene die pandschap legde. De heren werden ook peinders genoemd, wat afgeleid was van peinden of beslaglegging. Van oorsprong waren de peinders dus juridische beampten, maar toen de hertog en zijn rentmeester (van Veluwe) de functionarissen ook gebruikten als belastinginners, promoveerden zij tot civiel-juridische beampten. Aanvankelijk hadden de peinders geen vaste standplaats. Toen hertog Arnold van Gelre omstreeks 1420 vaste standplaatsen invoerde voor de dan nog regionaal opererende peinders, werd ook het ampt Epe al snel het peindersampt Epe genoemd. De eerst bekende peinder/pander van Epe was de in 1393 genoemde Evert van Overbeeck. Pas in 1413 kwam er een vaste functionaris in de persoon van Goessen opter Horst, die vermoedelijk in het gelijknamige buurtschap woonde.

Hertog Arnold, die voortdurend in geldnood verkeerde, verpandde vanaf 1420 alle panderambten. De nieuwkomers beschouwden het pandschap als een persoonlijk bezit zodat de oudste zoon zijn vader opvolgde. Nog in de 15^e eeuw transformeerde de naam van pander/peinder in die van schout. Vanwege de opvolging in de nu schoutampten geheten ampten ontstonden schoutendynastieën die onderling verwant waren. In het begin was de taak van de schout nog gering. In de tweede helft van de vijftiende eeuw nam het aantal taken echter flink toe. Zo werd de schout betrokken bij de inning van de schatting, en daarmee een onmisbare factor voor de hertog. Ook diende hij geregeld inwoners te rekruteren die de grachten van de naburige stad moesten schoonmaken. Zo moesten de inwoners van Epe geregeld naar Hattem om daar te helpen schonen. Als tegenprestatie mochten de

Schoutendynastie Ten Holthe

In 1519 kreeg Jacob ten Holt(he) door koop het schoutampt Epe in pandschap. Hij werd in 1538 opgevolgd door zijn zoon Gerrit ten Holthe. Na deze Gerrit zouden diens zoon en kleinzoon, beiden ook Gerrit geheten, hem opvolgen. De dynastie eindigde in 1667 bij het overlijden van een schoonzoon van de laatste Gerrit. De familie Ten Holthe had in de periode van haar schoutschap aardig wat in de melk te brokkelen. Ze waren niet alleen schout en (belasting) ontvanger, maar broers van de schout waren pastoor of priester, kerkmeester, onderschout, richtsman, markenrichter en olderman van het St. Anthoniegilde. Ze bekrachtigden als voorloper van de notaris menige akte. Pas nadat de adel vanaf 1621 meer macht kreeg, verloren zij positie. In Oene herinnert de Gerrit ten Holteweg aan de eens zo machtige schoutendynastie.

Bron: E. de Jonge, 'Waarom staat het gemeentehuis van Epe niet in Vaassen?' in: *Ampt Epe*, nr. 138 (april 2002).

dorpelingen in tijd van nood achter de veilige muren schuilen.

Ten tijde van hertog Karel, 1492-1538, en diens opvolger was de macht van de schouten flink toegenomen. Dat leidde weer tot machtsmisbruik en de inwoners beklagden zich bij de hertog. Deze riep weliswaar hier en daar een schout tot de orde, maar in feite veranderde de situatie niet of nauwelijks. Door het pandbezit waren de schouten 'voor eeuwig en erfelijk' in bezit van het ambt, terwijl de landsheer geen geld had om de pandschappen terug te kopen. Zelfs de lokale adel moest accepteren dat zij er een stevige concurrent bij hadden gekregen als het ging om macht en gezag op lokaal niveau.

VRIJWILLIGE RECHTSPRAAK

De schriftcultuur kreeg in de late middeleeuwen, zoals gezegd, een stevige impuls. Naast de steden zouden nu de adel en de geestelijkheid, alsook gegoede plattelandsbewoners (grootgrondbezitters, rijkere boeren) onderlinge afspraken vastleggen. Er werden oorkonden opgemaakt over erfenissen, boedelverdelingen en de (ver)koop van onroerend goed. Bij het opmaken van dergelijke akten waren altijd getuigen aanwezig. De aanwezigen zegelden dan met hun wapenstempel – een voorloper van de zegelring – de oorkonde zodat die rechtskracht had. Soms had een van de aanwezigen geen eigen zegel. Het werd een gewoonte om een getuige te vragen voor hem of haar te zegelen. De akte werd door een van de partijen bewaard. Bij koop altijd door de koper. Decennia- en eeuwenlang bleven de akten in de familie, werden overgegeven als bewijsstuk om ten slotte deels in de huidige archieven te belanden.

Oudste particuliere akte over Epe?

In 1410 zou Gijsbert van Meeckeren, richter van Veluwe, en zijn vrouw hun rechten op het erf Hinckel – (toen) buurtschap Emst, kerspel Epe – overdragen aan niemand minder dan de hertog van Gelre. Deze bezat een watermolen in Emst en had vermoedelijk belang bij het bezit van Hinckel.

De bewaard gebleven akte is waarschijnlijk de oudste akte waarin twee private rechtspersonen een verkoop van onroerend goed in Epe regelden. De secretaris (of *notarius*) van de hertog zal ongetwijfeld de akte voor de beide hoge heren hebben opgemaakt.

Bron: I.S. Nijhoff, *Gedenkwaardigheden uit de geschiedenis van Gelderland door onuitgegevene oorkonden opgehelderd en bevestigd*, (Arnhem/'s-Gravenhage 1830-1875), dl. III, nr. 326.

In de 16^e eeuw werd het steeds vaker een gewoonte om de schout te vragen als getuige aanwezig te zijn. Tevens werden dan twee geërfden – grondbezitters – gevraagd te zegelen. Dit was de eerste aanzet tot het ontstaan van het notariaat op het platteland.

De macht van de schout kreeg een enorme impuls met de vestiging van het Habsburgse overheersingsgezag (1543) in de vorm van het Hof van Gelre en Zutphen, een voorloper van wat nu het Gerechtshof heet, maar tevens de functie van een uitvoerend orgaan uitoefende, zoals Gedeputeerde Staten. Het Hof voerde namens keizer Karel V alle civiele en juridische bevoegdheden uit, in samenwerking met de keizerlijke stadhouder.

Het Hinkel, genoemd in 1410, bestaat nog steeds, al is het tegenwoordig een modern landbouwbedrijf.

De Habsburgers hadden maar één doel voor ogen en dat was centralisatie en institutionalisatie, waarbij steeds meer gebruik werd gemaakt van juridisch geschoold personeel. Dit bevorderde tevens de invoering van het Romeinse recht ten koste van het inheemse. Op het Veluwe platteland leidden de activiteiten van het Hof tot meer werk voor de schout. Deze moest taken uitvoeren, zoals getuigen verhoren, ten behoeve van civiele en criminele processen, die niet meer lokaal maar in Arnhem werden gevoerd. Bijgestaan door twee geërfden maakte de schout een getuigenverhoor op. Het betrof zowel strafrechtelijke als civiele aangelegenheden. Soms waren er getuigenissen die weliswaar civiel van aard waren, maar in feite handelden over ongewisheden, zoals wie recht had op de erfenis. Hierin handelde de schout zaken af die nu door de notaris worden uitgevoerd. Ook in niet-juridische taken werd de schout ingeschakeld. In feite was hij nu burgemeester, notaris en commissaris van politie tegelijk. Het Hof zag echter wel in dat de rechtszekerheid te gering was. Daarom werd in 1543 de taak van de richter van Veluwe uitgebreid. Nu was deze al belast met het bijhouden van de protocollering van civiele zaken, dat door zijn gerichtsschrijver, de landschrijver van Veluwe, werd verricht. Deze kreeg nu de opdracht tevens een zogenaamd protocol van vrijwillige rechtspraak aan te leggen. Hierin mochten de plattelandsbewoners vrijwillig alle onderling opgemaakte akten laten registreren (boedelscheidingen, koopakten, testamenten en dergelijke), wat momenteel nog steeds tot de taak van de notaris behoort. In de huidige archiefstructuur worden dergelijke protocollen daarom wel 'oud-notarieel archief' genoemd. Het jaar van invoering van het protocol op de Veluwe is ook te beschouwen als het geboorte-uur van het notariële archief op het Veluwe platteland. Tot 1674 zouden in drie protocollen van vrijwillige rechtspraak diverse akten worden geregistreerd.

Rechts(on)zekerheid

De protocollen van de civiele rechtspraak zijn volgeschreven met kwesties waarin bewoners hun recht trachtten te verkrijgen via een uitspraak van het Veluws landgericht. Enkele voorbeelden:

In 1432 werd bouwman (boer) Graet in Epe door zijn pachtheer, Evert van den Gruythuys, voor het gericht gedaagd. Hij zou niet aan zijn pachtverplichtingen voldaan hebben. De oordeelman stelde vast dat conform zijn herinnering vader Graet al bepaalde zaken moest afdragen.

Een andere zaak uit dat jaar: Evert Burgert en Herman Goiyer, kerkmeesters van Epe, daagden Bette, Gerrit Wichartsz. wijf, voor de richter. Zij zou de kerk jaarlijks een pond was schuldig zijn en dat had ze al 20 jaar (!) niet afgedragen. Bettes antwoord: 'Ik word niet genoemd in de brief (schenkingsakte), dus wens ik niet te betalen.' Cruciaal was in de laatste zaak dus dat er een akte als bewijs werd gebruikt. Weldra kon men niet meer zonder dergelijke bewijsstukken en verdween de oordeelman uit beeld.

Bron: Het Gelders Archief, Archief Veluwe en Veluwezoom, invnr. 9, fol. 71 e.v.

DE EERSTE PLATTELANDSNOTARISEN

Nadat in 1568 de Tachtigjarige Oorlog, thans de Opstand genoemd, was uitgebroken en in 1584 de landsheer, i.c. koning Philips II, als hertog van Gelre was afgezworen, kregen de staten – waarin adel en patriciërs vertegenwoordigd waren – de macht in handen. De lokale adel verdrong de schout, die gedegradeerd werd tot een ambtenaar. Dat ging niet zonder slag of stoot. Het duurde een halve eeuw voordat de adel als zogenaamde ambtsjonkers de macht op lokaal niveau in handen kreeg.

Het gevolg van de onderlinge machtsstrijd was in het Epese dat schout Gerhard ten Holthe in 1635 het aan de stok kreeg met de heren op de Cannenburch, de familie Van Isendoorn à Blois. Deze familie wilde de ambtskas gaan beheren, iets wat Ten Holthe als zijn taak zag. Hij verloor de strijd.

De Veluwse ambtsjonkers schuwden geen enkel middel om de macht van de schouten teniet te doen. Een van die middelen was de Veluwse staten ertoe te bewegen patenten af te geven aan hen die notaris wilden worden. Onder de naam van *notaris publicus* (openbaar notaris) kocht vervolgens een aantal welgestelde plattelandsbewoners een patent. Met dat recht mochten de heren verkopeningen, testamenten, boedelscheidingen, huwelijkscontracten en getuigenverklaringen regelen. Daarmee schoten zij onder de duiven van de schout.

Tot verdriet van de ambtsjonkers zou slechts een handvol het ambt van plattelandsnotaris gaan uitoefenen. In Apeldoorn woonde een zekere Martin van Erckelens tot Hoge Berghuijs, een neef van de Apeldoornse schout. Hij was ook verwant met de op de Oosterhoff te Vaassen wonende adellijke familie Van Hoeckelom.

Mogelijk heeft Van Erckelens ook in het Epese akten opgemaakt. Het plattelandsnotariaat was geen succes. Mogelijk werd er te weinig gebruikgemaakt van hun diensten. Ook de combinatie met het ambt van advocaat, zoals enkelen zouden doen, bracht daar geen verandering in. Het initiatief van het Hof sneuvelde dan ook. Het experiment eindigde in 1674 toen een nieuwe belasting werd ingevoerd: de successiebelasting. Dit leidde, samen met de toegenomen werkzaamheden van de richter en de landschrijver, tot een besluit in Arnhem. De regionale protocollen van vrijwillige rechtspraak werden vervangen door zogenaamde protocollen van bezwaar. Hierin moest per schoutambt het beslagleggen (peinden dus) worden opgetekend, terwijl tevens alle vrijwillige rechtshandelingen konden worden geregistreerd. Het protocol werd nu een mengeling tussen de handelingen van een notaris en die van een deurwaarder. De uitvoering werd in handen gelegd van één man voor de gehele Veluwe: de protocolhouder.

DE 50^E PENNING

Gerrit Bouwer, schout van Ermelo, pachtte als meestbiedende het recht van protocolhouder van de Veluwe. In de praktijk kon hij onmogelijk in alle dertien schoutambten de protocollen bijhouden. Daarom ging hij contracten aan met diverse personen, vaak de lokale schout, om namens hem protocol te voeren. Ook voor het schoutambt Epe kwam er nu een protocol waarin alle akten voor de drie kerspeldorpen moesten worden genoteerd. Het jaar 1674 is het geboortjaar van lokale (oud-)notariële archieven.

De eerste inschrijvingen in de protocollen van de diverse schoutambten waren oudere akten. In het begin liep het niet storm, maar door de groei in de Veluwse economie, zoals door de opkomst van de papiermakerij en de tabaksteelt, werd de noodzaak juridische handelingen 'openbaar te registreren' groter. In rechtszaken werd ook steeds vaker gewezen op het protocol als bewijsplaats van eigendom. Natuurlijk bleef de eigenlijke akte ook een bewijsstuk, maar nu was er een dubbele registratie. Dit is onveranderd van kracht gebleven: de klant van de notaris neemt de akte mee naar huis, de notaris zorgt voor het bewaren van een kopie.

Het staat buiten kijf dat door de invoering van lokale protocollen de rechtszekerheid op het Veluwse platteland toenam. Het mes sneed overigens aan twee kanten.

Oudere inschrijving

Op 16 juni 1648 verkocht Joffer Richarde van Dotinchem, weduwe van Wolter Hegeman, aan Vrouwe Judith van der Capellen, weduwe van Lucas van Essen, het erf Sourel onder Tongeren, ambt Epe. Als omschrijving: gelegen op de grens tussen de ambten Barneveld (thans Nunspeet), Epe en Heerde. Thans staat daar het restaurant Het Soerel.

Bron: Het Gelders Archief, Archief Veluwe en Veluwezoom, invnr. 807.

Ook de overheden maakten steeds meer gebruik van de mogelijkheid via allerlei akten duidelijkheid te krijgen over erfenissen en, in het verlengde, successiebelasting.

In 1733 werd het karakter van de vrijwillige rechtspraak wat minder 'vrijwillig'. Door te gelasten bepaalde zaken verplicht te laten registreren in het protocol helde het systeem meer over naar overheidsadministratie ten behoeve van de belasting. Bovendien werd er nu een lokale protocolhouder aangesteld, meestal een taak die de schout ging uitoefenen. Toen in 1750 de plicht om de 50^e penning bij koop – dus 2% belasting – te betalen, was de overdrachtsbelasting geboren. Om de invordering te vergemakkelijken werd het nu verplicht alle transacties van onroerend goed te laten registreren bij de protocolhouder. In feite werd deze nu een staatsnotaris.

Met de komst der Fransen en het uitroepen van de Bataafse Republiek in 1795 zou dit veranderen. Het schoutambt Epe transformeerde in richterambt Epe, later werd het weer schoutambt Epe. De functionarissen wisselden elkaar snel op. Zo was de lokaal gegoede Aart Overbosch de eerste richter, op zijn beurt opgevolgd door mr. Nicolaas Willem Ardesch, die in 1802 weer schout werd genoemd. Hij promoveerde in 1806 tot lid van het Departementaal Gerechtshof in Arnhem en vervolgde zijn carrière als rechter en raadsheer bij het Gerechtshof te Den Haag. In Epe werd hij opgevolgd door mr. Gerhard Tulleken, die in 1811 maire werd van Epe (1811-1813), schout en notaris van Epe en Vaassen (1813-1819).

Al die tijd werden de protocollen door de richter c.q. de schout bijgehouden. Toen in 1811 het notariaat ook op het Veluwe platteland ingevoerd werd, zou Tulleken de eerste notaris van Epe worden. De moderne tijd deed zijn intrede. Weldra volgde scheiding van machten; overheidstaken kwamen bij de burgemeester en wethouders te liggen en burgers konden nu gebruikmaken van een onafhankelijke notaris.

GESCHIEDENIS VAN HET NOTARIAAT IN EPE

DIANNE HAMER

HISTORISCHE INLEIDING

De geschiedenis van Nederland staat nooit los van de ontwikkelingen in het buitenland; dat was aan het eind van de 18^e eeuw zeker niet anders. Frankrijk werd geleid door de 'kleine korporaal' Napoleon Bonaparte, een militair die de toenmalige Franse regering afzette en daarna de macht over Frankrijk en over alle door de Franse legers veroverde gebieden naar zich toe trok. Als generaal ging hij zijn troepen voor in veldtochten tegen de keizer van Oostenrijk, de Russische tsaar en de Engelse koning. Vanaf 1806 heerste hij als keizer over bijna heel Europa, dat hij als 'verlicht despoot' bestuurde.

In januari 1795 trokken Franse troepen onder leiding van generaal Pichegru¹⁾ de grens met Nederland over, de strenge winter maakte het ze gemakkelijk. Duizenden soldaten stonden aan de bevroren rivieren en konden zo over het ijs trekken. Met gemak veroverden de Fransen ons hele land. Er was weinig verzet van het leger van de Verenigde Nederlanden, en een Engels hulpleger sloeg op de vlucht. Nederland had in die tijd geen koning, maar een stadhouder, prins Willem V. Deze vluchtte een paar dagen na de inval, op 18 januari 1795, naar Engeland. De Fransen werden geholpen door de Nederlandse patriotten, die een einde wilden maken aan het absolute gezag van de stadhouder en streefden naar democratisering. Zij vochten voor individuele vrijheid, vrijheid van meningsuiting, gelijkheid van godsdienst en zij verzetten zich tegen de aristocratie en erfelijke ambten en privileges. Veel Nederlanders waren daarom blij met de komst van de Fransen, ze hoopten dat de Fransen hun meer vrijheid zouden brengen, dat alles anders en beter zou worden. Er werd gezongen en gedanst rond de vrijheidsboom.

Nederland werd omgedoopt tot de Bataafse Republiek en was formeel onafhankelijk van Frankrijk, maar in de praktijk moesten de Fransen overal goedkeuring voor geven. In 1806 werd Lodewijk Bonaparte door zijn broer Napoleon tot koning van Holland benoemd en zo werd Nederland een koninkrijk. Dit was echter van korte duur want al in 1810 werd Lodewijk, die in de ogen van Napoleon een te slap beleid voerde, afgezet en Nederland werd ingelijfd bij het keizerrijk Frankrijk. Amsterdam werd toen, na Parijs en Rome, officieel de Derde Hoofdstad. Drie jaar later werd Napoleon verslagen en naar Elba verbannen. Nederland werd weer onafhankelijk.

De Franse overheersing bracht talrijke bestuurlijke vernieuwingen met zich mee, zo stammen het bevolkingsregister en de Kamer van Koophandel uit die tijd. Het metrische stelsel werd ingevoerd met nieuwe maten (de meter) en gewichten (het

kilogram). Ook werd er een burgerlijke stand geïntroduceerd, waardoor iedereen een familienaam moest aannemen.

Er werd ook een nieuw uniform rechtssysteem ingevoerd, de *Code Napoléon*, het Franse burgerlijke recht. Dit was een enorme verbetering ten opzichte van het tot dan toe gebruikelijke eigen lokale recht. Het nieuwe wetboek schiep een rechtstaat waarin alle onderdanen gelijk zijn voor de wet en waarin de rechtspraak openbaar is. Tot 1 januari 1811 was de rechtspraak in Nederland een rommeltje. Elke provincie (zeven destijds) had haar eigen regels en vormen. Terwijl in Groningen de al-leensprekende rechter bestond, kenden andere provincies zogenaamde schepensbanken, een soort lekenjury van welgestelde burgers. Elk dorp had er wel een. Het enige wat voor 1811 goed geregeld was, waren de gerechtshoven waar je beroep kon aantekenen tegen een uitspraak van een lagere rechter. Probleem was wel dat er geen Nederlands wetboek bestond. Hoog tijd voor een reorganisatie. In de tijd van de Bataafse Republiek kwam men er echter niet uit, terwijl ook de komst van koning Lodewijk Napoleon weinig concreets opleverde. Er werd wel een aanzet gegeven tot een *Wetboek op de Regterlijke Instellingen en Regtspleging*. Pas toen Nederland onderdeel uitmaakte van het Franse keizerrijk, werden belangrijke stappen vooruit gezet. Het Franse recht was binnen enkele maanden van kracht, met het Franse systeem van rechtbanken en gerechtshoven, die uitsluitend bemand werden door juridisch geschoolde mensen. Sinds 1811 is er niet veel veranderd aan het systeem. In 1838 kwam er dan eindelijk ook een Nederlands wetboek, dat geheel op Franse leest was geschoeid.

HET NOTARIAAT IN NEDERLAND

Ook het Nederlandse notariaat werd in de Franse tijd aangepast. De Nederlandse notaris maakte deel uit van het Latijnse notariaat, dat is ontstaan in de 11^e of 12^e eeuw in de machtige handelscentra van Noord-Italië. Typerende elementen voor de Latijnse notaris zijn dat hij een (semi-)ambtenaar is, dat wil zeggen dat hem van overheidswege gezag is toegekend.

De wettelijke taak van de notaris is het opmaken van authentieke akten van handelingen en feiten die personen in hun onderlinge verhoudingen aangaan. Omdat aan de notaris en de door hem opgemaakte akte vele wettelijke waarborgen gesteld zijn, hebben de authentieke akten een bijzondere bewijskracht. Wat in een notariële akte staat, moet als waar worden aangenomen, ook door de rechter in eventuele rechtszaken. Het verlijden of passeren van akten (de vaststelling dus) vindt plaats in tegenwoordigheid van twee getuigen. De notaris bewaart het origineel van de akte, minuet geheten, en geeft aan partijen op hun verzoek afschriften, grossen geheten, of uittreksels. Grossen van zijn akten kunnen executoriale kracht²⁾ hebben. Behalve deze eigenlijke, wettelijke taak verricht de notaris voor het publiek vele andere juridische werkzaamheden, zoals de afwikkeling van nalatenschappen, het transport of de overdracht van onroerend goed, schenkingen,

schuldbekentenissen onder hypotheek, huwelijksvoorwaarden, boedelinventarissen en -scheidingen en publieke veilingen. Bij zijn ambtsuitoefening is hij aan strikte regels gebonden. Hij is echter ook ondernemer en ontvangt zijn honorarium niet van de overheid maar van zijn cliënten. De cliënt kiest zelf zijn notaris. De notaris moet zich in beginsel zowel ten opzichte van degene die voor zijn diensten betaalt als voor diens tegenpartij onpartijdig opstellen.

De huidige Notariswet vindt zijn oorsprong in de Franse wet van 25 Ventôse XI³⁾ (16 maart 1803), de Ventôsewet. Toen Nederland in 1810 bij Frankrijk werd ingelijfd, werd er een keizerlijk decreet uitgevaardigd waarbij deze wet op 6 januari 1811 van kracht werd. De Franse invloed verklaart waarom er ook nog vandaag de dag zo veel Franse woorden in het notariële jargon voorkomen, zoals *comparer*, *comparanten* en *repertoire*. Voor het notariaat was deze wet een grote stap voorwaarts. De structuur van het notariaat wijzigde. Niet alleen veranderde het van bevoegdheid naar beroep, het werd ook een ambt waaraan toezicht van de overheid verbonden was. Het aantal notarissen werd vastgelegd; als een notaris tijdelijk afwezig wil zijn, dan is hij/zij verplicht de overheid verlof te vragen. Er kwamen bovendien voorschriften met betrekking tot het protocol, en het ressort, waarbinnen de notaris bevoegd was op te treden, werd afgebakend. Doordat de notaris maatschappelijk meer ingebed werd, konden aan het publiek betere waarborgen worden gegeven, mede omdat de Ventôsewet ook eiste dat de notaris een leertijd voltooide. Hierdoor werd het functioneren naar een hoger plan getild en kreeg het notariaat een hogere status. Vóór die tijd was de notaris min of meer een koopman, baas op eigen erf. Dat hij ambtenaar werd, bood de mogelijkheid tot sociale verheffing, die zich in de loop van de 19e eeuw heeft voltrokken. De notaris werd in die eeuw van de man die in één adem werd genoemd met de sluiswachter en de lijkbezorger, tot een geziene ambtenaar en maakte voortaan deel uit van de intelligentsia.

In het oosten van het land speelde de notaris vóór de Franse tijd nauwelijks een rol van belang in de samenleving; daarom was de invoering van het Franse recht daar nog belangrijker dan in het westen. Er waren daar in 1810 niet eens voldoende aspirant-notarissen beschikbaar om de ontstane notariële standplaatsen te bezetten. Er werd daarom een overgangsmaatregel uitgevaardigd, die inhield dat griffiers van kantongerechten privaatrechtelijke akten konden opmaken, waarbij ze zich natuurlijk moesten houden aan de Ventôsewet.

In 1813 werd Nederland onafhankelijk van Frankrijk, en er werd gewerkt aan een eigen wetgeving. In 1842 kwam er een wetgeving voor het notarisambt tot stand, waarin zeer veel uit de Franse wetgeving werd behouden. De hele opbouw bleef gelijk; op enkele wijzigingen is men later teruggekomen. Wat wel veranderde in 1842 was de leertijd, er werd nu een strenger examen geëist. Dit examen moest worden afgelegd voor de Hoven en later voor een staatscommissie. Ook verdwenen in 1842 de *chambres des notaires* en het toezicht werd in handen gegeven van

het Openbaar Ministerie. In *Staatsblad* nr. 20 van dat jaar staat deze nieuwe wet zo aangekondigd:

Wij Willem III bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz. Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! Doen te weten: Alzoo Wij in overweging hebben genomen, dat de nog bestaande wetgeving betrekkelijk het notarisambt vervangen behoort te worden door oorspronkelijk Nederlandsche Wetgeving, zoo is het dat Wij goedvinden en verstaan en vaststellen bij deze hetgeen volgt:

Artikel 1 De notarissen zijn openbare ambtenaren, uitsluitend bevoegd om authentieke akten te verlijden wegens alle handelingen, overeenkomsten en beschikkingen, waarvan de wet gebiedt of de belanghebbenden verlangen, dat bij authentiek geschrift blijken zal; daarvan de dagteekening te verzekeren; de akten in bewaring te houden en daarvan grossen, afschriften en uittreksels uit te geven.

De notarissen hadden een benoeming voor het leven en het notarisambt was onverenigbaar met dat van commissaris van politie, belastingambtenaar en hypotheekbewaarder. Ze mochten verder ook niet hoofd, secretaris, ontvanger of thesaurier van enig plaatselijk bestuur zijn. Met 'hoofd van enig plaatselijk bestuur' wordt de burgemeester bedoeld. In deze wet op het notarisambt stond in artikel 75 een ontsnappingsclausule voor degenen die al zittend notaris en burgemeester waren: *Al de vóór het in werking brengen dezer wet aangestelde notarissen, zullen hunne bediening, op den bij deze wet bepaalde voet, blijven uitoefenen... De zoodanigen die met hun ambt bedieningen welke daarmede, volgens art. 8 dezer wet, onbestaanbaar zijn, vereenigen, zullen dezelve kunnen blijven bekleeden.* Pas de gemeentewet van 1851 verbood de combinatie van notarisambt met het burgemeestersambt in één persoon.

In 1843 werd de Broederschap der Notarissen opgericht, bedoeld om de samenhang tussen de notarissen onderling te versterken. De band tussen de 'vakbroeders' was namelijk niet zo hecht. Bij de wetswijziging van 1878 is de stage ingevoerd en de exameneisen werden verzwaard.

In 1904 werden er belangrijke wijzigingen in de Wet op het Notarisambt ingevoerd, waarbij er opnieuw Kamers van Toezicht werden ingesteld, die bevoegd waren bepaalde disciplinaire maatregelen te nemen. Men zag in dat het Openbaar Ministerie niet zo geschikt was om controle uit te oefenen. Voor het publiek was de drempel groot om de stap naar het Openbaar Ministerie te zetten en er kwam bij dat misstanden in de praktijk niet werden opgemerkt. Ook werd er bepaald dat niet langer iedereen toegang had tot het notarieel examen; daarvoor was een vooropleiding nodig, een zekere algemene ontwikkeling. Voor andere juridische werkzaamheden als advocaat of rechter was al eeuwenlang de eis van een gymnasium of Latijnse school van kracht. Dit werd nu ook gevraagd van de toekomstige notaris. Bovendien kreeg de kandidaat-notaris een officiële status; hij kreeg de bevoegdheid tot vervanging, waarmee de stap werd gezet van privéwerknemer tot staatsorgaan.

Door de openstelling van de archieven voor alle akten ouder dan 70 jaar werd een bijdrage geleverd aan wetenschappelijk onderzoek. De minuutakten worden per notariskantoor in chronologische volgorde bewaard. Daarnaast legt de notaris een register aan waarin dag voor dag alle door hem verleden akten worden ingeschreven: het repertorium of repertoire. Deze inschrijving omvat datum en nummer van de minuut (of het brevet), soort akte, naam en woonplaats van de betrokken partijen en sinds 1833 bij onroerende goederen de kadastrale aanduiding. Het Wetboek van Koophandel schreef de notaris verder nog voor een register bij te houden van de door hem gemaakte akten van wisselprotest. Een wisselprotest is de weigering van acceptatie of van betaling van een wisselbrief (een onvoorwaardelijke opdracht tot betaling van een bepaalde som). Dit protest werd door notarissen (maar ook deurwaarders waren hiertoe bevoegd) vastgelegd in een bijzonder register van wisselprotesten. Uit deze drie elementen – de minuten, het repertorium en het register van wisselprotesten – bestaat het protocol van de notaris. Alleen dit ‘officiële’ onderdeel van het archief van een notariskantoor wordt overgebracht naar de archiefbewaarplaats en vormt daar het ‘notariële archief’. De akten waarvan de notaris het origineel uitgeeft aan belanghebbenden, heten brevetten. Deze worden dus niet bewaard door de notaris, omdat brevetten alleen in origineel hun waarde hebben: akten van huwelijks toestemming, volmachten, akten van in-leven-zijn, royementen en dergelijke. Afgezien van de vermelding in het repertoire vindt men deze dus niet terug in de notariële archieven, ook niet in afschrift.

In 1931 volgde opnieuw een wetswijziging die een toezicht op de vermogenstoestand van de notaris introduceerde en hem verbood zich borg te stellen en gelden te lenen of in bewaring te nemen tegen interest. Tegenwoordig gebeurt dit door het Bureau Financieel Toezicht.⁴⁾

De vermaatschappelijking van het notariaat zette door en resulteerde in 1954 in de invoering van een leeftijdsgrens. Volgens de wet van 1842 werd de notaris voor het leven benoemd – dit was niet altijd gunstig voor het publiek – maar vanaf 1954 moest de notaris op zijn 70^e jaar stoppen met zijn ambtsuitoefening. Ook werd er een pensioenregeling ingevoerd. In 1984 is de leeftijdsgrens verlaagd naar 65 jaar. Vanaf 1958 werd het verplicht om de universitaire rechtenstudie te voltooien en het staatsexamen werd afgeschaft. De universitaire opleiding biedt ruimere mogelijkheden en betere garanties voor een goede vorming en is ook belangrijk geweest voor vergroting van het maatschappelijke aanzien. Hiermee heeft de notaris dezelfde opleiding als een rechter en een advocaat.

Er werden in 1983 en 1992 nog enkele wijzigingen in de Notariswet aangebracht. In 1997 werd de naam van de Koninklijke Notariële Broederschap veranderd in Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie. Een belangrijke stimulans voor activiteiten van wetenschappelijke aard is de in 1951 opgerichte Stichting ter Bevordering der Notariële Wetenschap.

Op 1 oktober 1999 trad er een nieuwe Notariswet in werking. Belangrijke invalshoeken bij de totstandkoming van deze wet waren de wens om de marktwerking voor het notariaat te bevorderen en het verlangen om te komen tot deregulering.

Als gevolg hiervan werden de vaste tarieven afgeschaft. Er was hierop namelijk veel kritiek, de monopoliepositie van de notaris zou leiden tot te hoge maatschappelijke kosten voor zijn dienstverlening. Hiertegen werd door het notariaat ingebracht dat tegenover winstgevende dienstverlening op het gebied van onroerend goed, dienstverlening tegen een te lage prijs op het gebied van het familierecht stond. De overheid wilde ook een grotere toegankelijkheid van het notarisambt, er zou een stuwmeer van kandidaat-notarissen zijn. De wet die uiteindelijk tot stand is gekomen ademt enerzijds een geest van marktwerking en anderzijds die van controle op het notariaat.

HET NOTARIAAT IN EPE

VAN 1812 TOT 1819: MR. GERHARDUS TULLEKEN (1780-1858)

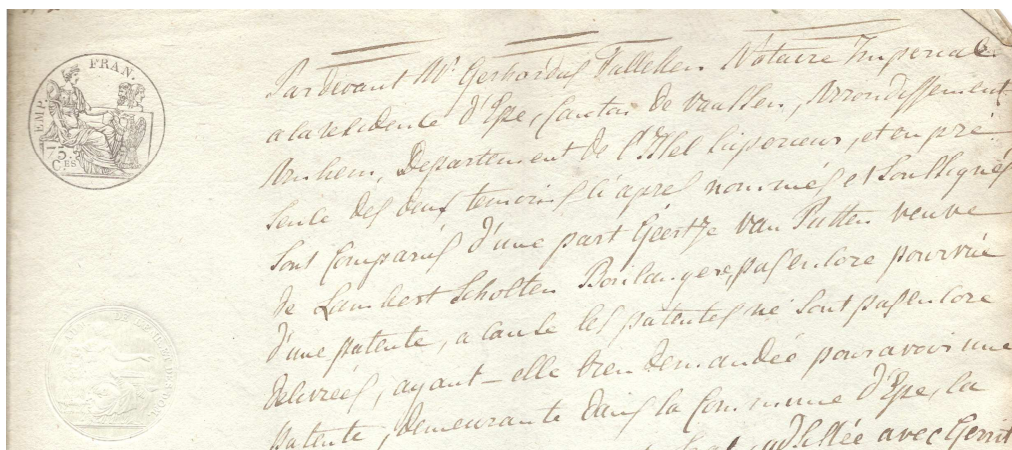

Op 1 oktober 1806 werd de toen nog maar nauwelijks 26 jaar oude mr. Gerhardus Tulleken secretaris en scholtus van het gemeentebestuur van de dorpen Epe en Vaassen. Dit bleef zo tot 1 januari 1809, toen Vaassen samen met Oene een afzonderlijk ambtsgebied ging vormen. Vanaf maart 1811 tot december 1813 werd Tulleken aangeduid als 'Maire van Epe en Officier van den Burgerlijken Staat'. Daarna werd hij burgemeester genoemd. Toen Epe en Vaassen op 1 januari 1818 opnieuw werden samengevoegd, werd zijn titel 'Schout der gemeente Epe'. Op 1 januari 1812 werd mr. Gerhardus Tulleken bovendien notaris in Epe, dit bleef hij tot 1819. Gerhardus Tulleken werd geboren op 7 september 1780 in Arnhem, als eerste zoon van Jan Everwijn Tulleken en Christina Theodora Marie Velse. Hij werd daar op 13 september 1781 gedoopt in de hervormde kerk. Na hem werden er in het gezin

Tulleken nog zes kinderen geboren. In 1802 vertrok hij als student naar Harderwijk, waar hij aan de plaatselijke academie rechten ging studeren.⁵⁾ Een jaar later al was hij klaar met zijn studie en ging hij terug naar Arnhem. Op 26 juni 1807 trouwde hij in Arnhem met zijn nichtje Johanna Maria Magdalena de Vries (gedoopt 21 november 1778), dochter van Willem Hendrik de Vries en Henrietta Jacoba Tulleken. Op het moment van hun huwelijk woonde zij in Oosterbeek en daarom vond de afkondiging van hun huwelijk zowel in Oosterbeek als in Arnhem plaats.

Aanvankelijk vestigde het jonge gezin zich in Vaassen, waar op 5 juni 1808 hun eerste kind, dochter Johanna Everwijna Christina Theodora, werd geboren, zij werd op 26 juni hervormd gedoopt.

Na de opsplitsing van Epe en Vaassen, waarbij Vaassen samen met het kerspel Oen een afzonderlijk ambtsgebied 'Vaassen/Oen' vormde, vertrok het gezin in 1809 naar Epe. Hier werd hun tweede dochter, Wilhelmina Henriette Jacoba, op 23 juli 1809 gedoopt. Er zouden nog vijf kinderen volgen.⁶⁾

De tweede akte van mr. Tulleken (1812); voor deze illustratie is gekozen in verband met de slechte leesbaarheid van de eerste akte.

De eerste akte van mr. Tulleken dateert van 14 januari 1812 en is, zoals toen gebruikelijk, in het Frans opgesteld:

'Par devant M. Gerhardus Tulleken Notaire Impériale à la résidence d'Epe, Canton de Vaassen, Arrondissement Arnhem, Département de l'Issel Supérieure, et en présence des deux témoins...' De akte is handgeschreven.

Linksboven op het papier is een rond zegel aangebracht waarin afgebeeld een zittende vrouwenfiguur met een adelaar en een januskop. De januskop was een populair symbool van de patriotten en werd gebruikt om aan te geven dat iets verschillende, vaak tegengestelde eigenschappen kan hebben. Het is genoemd naar de Romeinse god Janus, die soms met twee gezichten werd uitgebeeld. In de stoel van

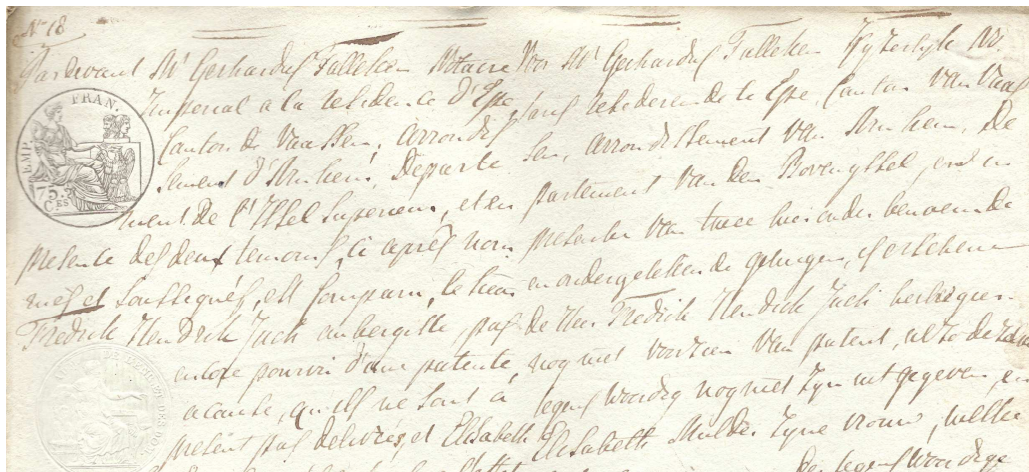

Het zegel met de januskop (boven). Akte no. 18 (onder).

de vrouw staat 75 Ces (centimes). Rondom het zegel staat geschreven EMP.FRAN. Dit zegel werd ook als stempel gebruikt. Het papier heeft een watermerk, dat is hetzelfde zegel, alleen staat hier rondom NOTAIRE IMPERIALE (keizerlijk notaris).

Akte no. 28 van 9 maart 1812 is in twee kolommen verdeeld, het Frans en Nederlands worden naast elkaar gebruikt, links Frans en rechts Nederlands.

Bij akte 40, van 31 maart 1812, wordt alleen Nederlands gebruikt: 'Voor Mr. Gerhard Tulleken, keizerlijke Notaris, resederende te Epe, Canton van Vaassen, Arrondissement van Arnhem, Departement van den

Boven IJssel, en in tegenwoordigheid van de twee hier nu benoemde en ondergetekende getuigen, zijn verschenen (...). Toch blijven het Frans en het Nederlands elkaar afwisselen tot in 1813; vanaf de 176^e akte wordt alleen nog Nederlands gebruikt. In 1868 is het zegel veranderd: de afbeelding wordt de Nederlandse Leeuw en een kroontje daarboven, waarbij 50 G staat vermeld.

Mr. Tulleken is een aantal jaren werkzaam als notaris en dan gebeurt er iets opmerkelijks. In de 'Handelingen des Kerkeraads, 1781-1830' staat in 1818 dat er 'naar rijpe Deliberatie' besloten is tot 'censuur voor korter of langer, gegevenredigt naar het gedrag' ten aanzien van 'Mr. G. Tulleken, als zijnde niet slechts lange verdacht geworden van oneerlijkheid in zijne administratie gedurende de laatste jaaren van zijn bestuur (zoodat zelfs de Gedeputeerde Staten het nodig geoordeelt hebben een Lid uit hun midden herwaarts te zenden, ten einde alle de klagten der ingezetenen te hooren en te onderzoeken als vooral uit hoofde van zijn onchristelijk vloeken tegen, en ongegrond lasteren van de eenvoudigste en nuttigste Leden des kerkeraads en der gemeente.'

[S] [S] Mr. G. TULLEKEN, Notaris te Epe zal op
[S] Woensdag den 28 Januarij 1818, des morgens ten tien
uren precies, ten Huize van den Heer SCHUTTER, op het
Hul onder Epe in perceelen en massa verkoopen: 1468 Eiken BOO-
MEN, waar onder eene groote menigte zware hooge BOOMEN,
geschikt tot allerlei timmerhout, als mede 360 Beuken BOOMEN,
staande op het Hul onder Epe, voorts een AKKERMAALS
BOSCH, op de Vlekkers aldaar met de Heg daarom leggende,
zullende de aanwijzing op de plaats zelve geschieden.

Arnhemsche Courant, 13 januari 1818

Het gaat niet alleen om Tulleken zelf, maar ook om zijn vrouw: *‘Over zijne huisvrouw Johanna Maria Magdalena de Vries, wegens haare ergernis aan de gemeente gegeven, door haar ligtzinnig, en onbeschaamd en alle aanleiding tot kwaade vermoedens, wegens haare eerbaarheid, verwekkend en eerstekend gedrag; waardoor men thans ook algemeen de schuld geeft aan den ondergang van hunne talrijk huisgezin, waarvan de beginse- len zig reeds beginnen te openbaaren, en van de verkeerde middelen door haar man aange- wendt om hetzelfde staande te houden.’*

De familie Tulleken vertrekt naar Delft, maar krijgt van de kerk geen attestatie (bewijs van goed gedrag) mee. Het echtpaar heeft zich kennelijk een tijdlang netjes gedragen want de predikant in Delft vraagt de kerkenraad van Epe om een attestatie. Deze moet hier enige tijd over nadenken, want de predikant in Epe weet niet hoe er gehandeld moet worden met attestaties van gecensureerde leden. Hij raadpleegt enkele leden van de classis en ook zij geven aan dat er in een dergelijk geval slechts een ‘bloot extract uit het Ledematenboek’ wordt verstrekt, waardoor het verzoek van Tulleken, gedaan via de Delftse predikant, wordt afgewezen. Tulleken kan alleen nog ‘eene edelmoedige belijdenis’ doen bij de predikant in Delft waarin hij erkent dat er in Epe het een en ander is voorgevallen waardoor men geen gewone attestatie kon afgeven.

VAN 1819 TOT 1870: JONKHEER GUSTAAF WILLEM VAN DER FELTZ (1793-1870)

Op 24 juni 1819 werd Gustaaf Willem van der Feltz benoemd tot schout, secretaris en notaris van Epe. Hij was afkomstig uit Zaltbommel en was de jongste zoon van Warmold Albertinus van der Feltz en Geertruida Johanna Thooft. Na zijn school- en studietijd werd hij tweede luitenant bij de Bommelse Schutterij, hij was kandidaat voor de functie van gemeentesecretaris. Toen de keus niet op hem viel, was hij korte tijd burgemeester van het nabijgelegen Gameren. Rond 1816 was hij schoolopziener in een Gelders district. In 1813 trouwde hij in Bemmelen met Theodora Elisabeth Mossel (1796-1862). Zij kregen dertien kinderen, waarvan één meisje

niet ouder werd dan één jaar, zij overleed in 1832. De eerste drie kinderen werden in Zaltbommel geboren en alle kinderen daarna in Epe. Bij Koninklijk Besluit van 20 augustus 1867 werd Van der Feltz verheven in de Nederlandse adel, met het predicaat jonkheer. In 1881 werden zijn nakomelingen 'baron' of 'barones'.

Na zijn benoeming in Epe moest Van der Feltz geschikte woonruimte vinden; het huis moest wel behoorlijk groot zijn, want er zou ook plaats moeten zijn voor de gemeentesecretarie en het notariskantoor. Het werd het huis naast het kerkhof bij de Grote Kerk, waar Gerrit van Zuuk en zijn vrouw hadden gewoond. Op 6 november 1820 werd er door notaris Dhersigny in Vaassen een akte opgemaakt, waaruit blijkt dat voor f 1905,— verkocht werd: een 'huis met achterhuis, schuur, tuin en twee stoelen in de Nederlands Hervormde Kerk, staande en gelegen in het dorp Epe, aan het kerkhof, bezwaard met uitgang aan de Kerk van zes gulden en een tiendhoen voor de smalle tiend.' Voor zijn werkzaamheden werd een stuk van het achterhuis, de deel met de stallen, omgebouwd tot kantoor met enkele vertrekken. Hier werden de geboorte-, huwelijks- en overlijdensakten geschreven, alsmede alle andere zaken van de gemeente afgewikkeld. Ook het archief was hier gevestigd. Pas in 1854 kwam er een gemeentehuis,

*Gustaaf Willem
van der Feltz*

— Bij besluit van 24 januari jl., no. 48, heeft
Z. M. tot burgemeesters in de navolgende gemeenten
der provincie Gelderland, ter vervulling van vacatu-
res, ontstaan door de gewone aftreding met 2 januari
jl., benoemd, als:

van Ermelo C. L. Vitranga;	} allen tevens notaris!
van Epe G. W. van der Feltz;	
van Aalten A. P. Roelwink;	
van Dinxperlo J. H. Schepers;	
van Zelhem H. Becking;	
van Huissen J. J. Pelgrim.	

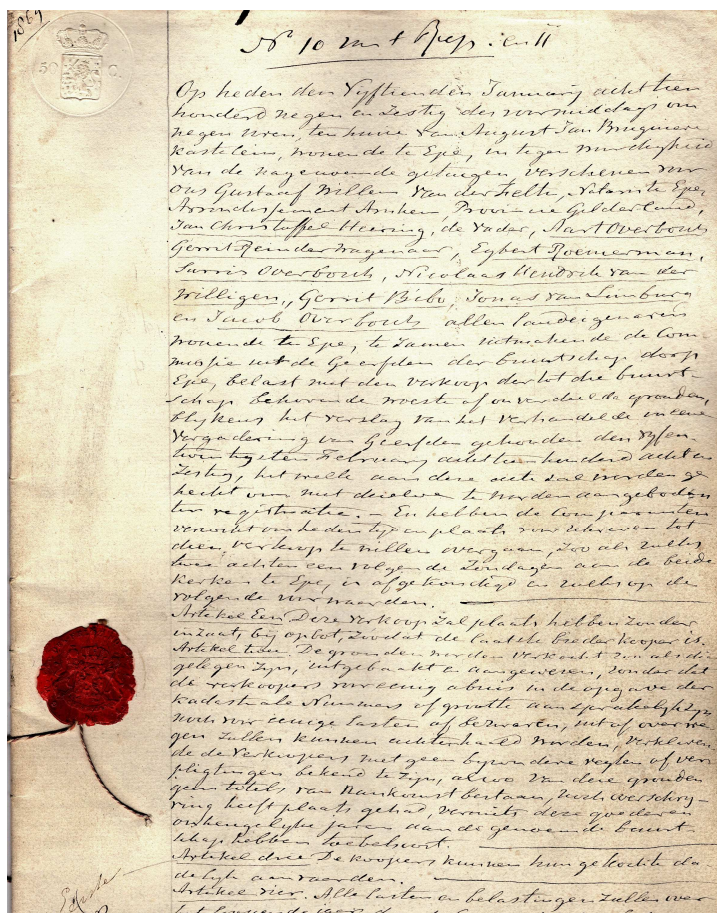
Arnhemsche Courant, 04 februari 1844

onder zijn opvolger mr. E.F.J. Weerts. De rest van het achterhuis was nog steeds in gebruik als stal voor enkele koeien, varkens, kippen en paarden. De zuidgrens van zijn erf werd gevormd door de Dorpsche Beek. Tegenwoordig staat op deze plek Villa Vijvervreugd, gebouwd door de vijf ongetrouwde kinderen Pieter,

Geertruida, Gustava, Louise en Reinhardina, die achterbleven in het ouderlijke huis na het overlijden van hun ouders. Zij hebben het oude huis laten afbreken en er Villa Vijvervreugd, dat aanvankelijk overigens Villa Van der Feltz werd genoemd, laten bouwen.

In 1825 werd er per Koninklijk Besluit een nieuw reglement voor het plattelandsbestuur van kracht, waardoor het 'schoutambt' tot 'gemeente' werd en de schout burgemeester. Ook bleef Van der Feltz geen secretaris, want er werd een nieuwe gemeentesecretaris benoemd door de koning.

Van der Feltz was burgemeester tot 1852, toen de nieuwe gemeentewet van kracht werd: het ambt van burgemeester en notaris werd onverenigbaar en Van der Feltz koos ervoor om notaris te blijven, want het burgemeestersambt werd slecht be-

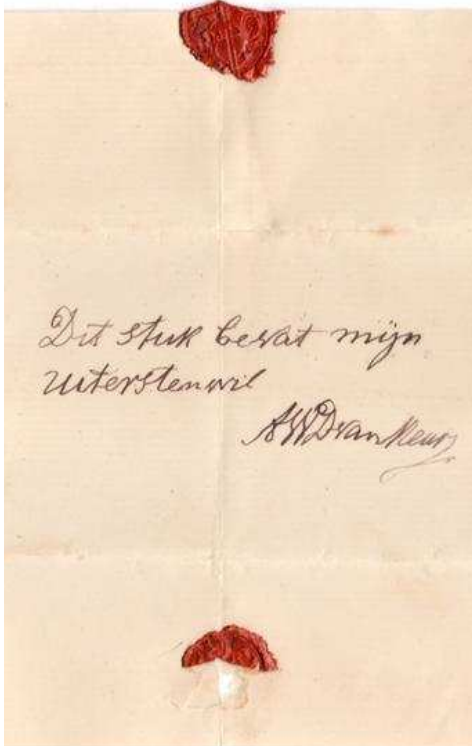

Men presenteert **UIT DE HAND TE**
KOOP: een aanzienlijk perceel extra beste **U**
TER WAARD, waarvan een gedeelte zelfs bij het
hoogste Zomerwater niet overstroomd wordt, gelegen onder **Veessen**,
gedeeltelijk aan de rivier den **Yssel**, in de provincie **Gelderland**,
groot ongeveer **14½ Bunder**; behoorende hierbij om het andere jaar het
regt van **VISSCHERY** in eene streng, welke tusschen het
perceel en den **Ysseldijk** loopt.
Iemand hiertoe inclinerende, gelieve zich in persoon, of met ge
frankeerde brieven, te adresseren bij den **Notaris VAN DER FELTZ**,
te **Epe**, op de **Veluwe**.

Akte no. 10 d.d. 15 januari 1869
(boven).

Links een advertentie uit de
'Arnhemsche Courant' van
28 februari 1832.

taald. Overigens was het volgens de Notariswet van 1842 al niet meer mogelijk
tegelijk burgemeester en notaris te zijn, tenzij iemand om bijzondere redenen dis
pensatie van de koning kreeg. De districtscommissaris had in 1843 de gemeente
raad over deze situatie geraadpleegd; de raad wilde Van der Feltz graag als burge
meester en als notaris houden. Daarom kreeg Van der Feltz toen dispensatie. Van
der Feltz was 51 jaar lang notaris in Epe en heeft gedurende die halve eeuw zijn
stempel op het openbare leven gedrukt.

Dit stuk bevat mijn
uiterstem wil

A.W. van Meurs

Ik ondergetekende Anna
Wilhelmijna Debora van Meurs
wonende te Heerde, verklaar
bij deze te herroepen en te ver-
nietigen alle door mij gemaakte
testamenten of uiterste wilsbe-
schikkingen, terwijl ik bij deze
legateer aan mijne dienstmeid
Jentje Steenbergen, wekelijks vier
gulden gedurende haar leven en
aan Peterkje Tamboer, dienstmeid
van mijn Broeder Nicolaas Theo-
dorus van Meurs één gulden
gedurende haar leven.
Ik legateer aan mijne beide Broeders
Pieter Antonij en Johan Hendrik van
Meurs, en bij overlijden aan hunne
kinderen, bij plaatsvervulling
ieder eene som van duizend
gulden.
Ik benoem overigens tot Erfgenaam

VAN 1870 TOT 1884: JONKHEER JACQUES CORNEILLE HENRI BLOYS VAN TRESLONG (1837-1899)

Op 3 november 1870 stond er in *Het Nieuws van den Dag* kleine courant dat 'Zijne Majesteit heeft benoemd tot notaris binnen het arrondissement Arnhem, standplaats Epe, Jhr. J.C.H. Bloys van Treslong, candidaat-notaris te Appeldoorn.' Hij zou tot 1884 als notaris in Epe werkzaam blijven.

Jacques Corneille Henri Bloys van Treslong was de zoon van zijn gelijknamige vader en van Jacoba Maria, barones van Heeckeren van Brandsenburg. Hij trouwde op 18 juni 1866 in Apeldoorn met Adriana Hendrina van Blommestein. Het echtpaar kreeg vier kinderen: drie zoons en een dochter.

van alle mijne nate latene goe-
deren mijn Broeder Nicolaas Theo-
dorus van Meurs.
De vorenstaande legaten zullen
vrij van successie regten worden
genoten.
Heerde den 27 December 1879.
A.W. van Meurs

UITERSTE WIL (1879)

'Ik, ondergetekende, Anna Wilhelmijna Debora van Meurs wonende te Heerde, verklaar bij deze te herroepen en te vernietigen alle door mij gemaakte testamenten of uiterste wilsbeschikkingen, terwijl ik bij deze legateer aan mijne dienstmeid Jentje Steenbergen wekelijks vier gulden gedurende haar leven en aan Peterkje Tamboer, dienstmeid van mijn Broeder Nicolaas Theodorus van Meurs één gulden gedurende haar leven.'

Notaris BLOYS VAN TRESLONG te Epe zal op Vrijdag den 15 en 29 October 1880, telkens des namiddags om 1 uur, ten huize van D. DALHUIZEN Jzn., te Oene, onder Epe, ten verzoeken van JAN SCHOEP, Koopman, wonende te Oene, Veilen:

1. Een Winkelhuis, waarin met succes eene *Kruideniersfaire* en Broodbakkerij wordt uitgecefeld, met Hooiberg, Tuingrond, Bouwland en Houtgewas, staande en gelegen te Oene onder Epe, aan den Grintweg nabij het kanaal, te zamen groot 1.35.22.

2. Een stuk Heidegrond, gelegen in de Buurtschap Zuuk onder Epe, groot 81 Aren, 40 Centiaren.

De Schuur, staande op Perceel 1, zal afzonderlijk voor Afbraak worden verkocht.

Alles inmiddels uit de hand te Koop. (7502)

De Notaris
BLOIS van TRESLONG
te Epe, zal op Maandag den 1sten December e. k. 's morgens ten 10 ure, ten sterfhuize van Hendricus Bomhof Lucass, te Oene,
VERKOOPEN:
den geheelen inboedel w. o. KOPERBLIK-, TIN-, IJZER-, GLAS- en AARDWERK, 1 KAMNET, HANGKLOK, BEDDEN met toebehooren, KISTEN, KASTEN, TAFELS, STOELLEN enz. DEEL- MELK- en LANDBOUWGEREEDSCHAPPEN w. o. 1 WANMOLEN, BAKTROG, SNIJBAK, 1 dragtige VAARS, 1 PINKEN, 1 GEIT enz. voorts eene partij ongedorschte ROGGE, BOEKWEIT, GARST, AARDAPPELEN, BRANDHOUT, MEST enz.
Er mag geen vee worden ingebracht.

Heden overleed alhier onze geliefde Echtgenoot, Vader en Behuwdvader, Jonkh. JACQUES CORNELLE HENRI BLOYS VAN TRESLONG, oud-Notaris te Epe, in den ouderdom van 62 jaren.

Douairière H. A. BLOYS VAN TRESLONG—
VAN BLOMMESTEIN.
H. A. VAN WALCHEREN—
BLOYS VAN TRESLONG.
A. VAN WALCHEREN,
Amsterdam.
Jhr. J. C. H. BLOYS VAN TRESLONG—
A. BLOYS VAN TRESLONG—
Schiphoorst, Meppel.
Jhr. O. G. BLOYS VAN TRESLONG, 's-Gravenhage.
Jhr. F. G. BLOYS VAN TRESLONG.
Nijmegen, 9 Juni 1899. (7308)

Bij dese betuigen wij onzen hartelijken dank aan allen die blijken van deelneming gaven bij het overlijden van onzen geliefden Echtgenoot, Vader, Behuwd- en Grootvader, Jonkheer JACQUES CORNELLE HENRI BLOYS VAN TRESLONG, Oud-Notaris te Epe.

Douairière H. A. BLOYS VAN TRESLONG,
geb. VAN BLOMMESTEIN.
H. A. VAN WALCHEREN,
geb. BLOYS VAN TRESLONG.
A. VAN WALCHEREN,
Amsterdam.
Jhr. J. C. H. BLOYS VAN TRESLONG,
geb. SCHIPHORST.
Meppel.
Jhr. O. G. BLOYS VAN TRESLONG,
's-Gravenhage.
Jhr. F. G. BLOYS VAN TRESLONG,
Nijmegen, 15 Juli 1899.

V.l.n.r.: 'Het Nieuws van den Dag', 2-10-1880; 'Eper Courant', november 1879;
'Het Nieuws van den Dag kleine courant', 13-06-1899 en 15-07-1899.

VAN 1884 TOT 1924: WILLEM JACOB MAXIMILIAAN VERKOUTEREN (1853-1927)

Op 1 februari 1884 werd per Koninklijk Besluit 'benoemd tot notaris te Epe, W.J.M. Verkouteren, thans notaris te Beekbergen'. Willem Jacob Maximiliaan Verkouteren werd op 23 september 1853 te Raalte geboren; zijn ouders waren Albert Alexander Verkouteren, van beroep 'ontvanger der registratie', en Cornelia Susanna Reijnst. Hij trouwde op 12 oktober 1881 in Apeldoorn met Johanna Maria Gallois; het echtpaar kreeg één dochter, Louisa Eugenie Cornelia, die op 12 januari 1884 in Beekbergen werd geboren. Na vestiging in Epe moest er woon- en werkruimte worden gezocht. Het gezin vestigde zich in de Stationsstraat, zoals blijkt uit de notulen van de vergadering van 22 mei 1906 van de vereniging Epe's Bloei. Het doel van deze vereniging was om 'van het kleine dorpje Epe een fraai Veluws dorp te maken'. Hierin wordt de verbreding van de Stationsstraat bepleit: 'eene belangrijke verbetering [vinden] als de Heeren Verkouteren en Menalda van Schouwenburg (nu pand oud-postkantoor en Deeleman) hunne ijzeren hekken een Meter terug wilden brengen.'

Notaris VERKOUTEREN zal op aanstaanden Dinsdag 's morgens 10 uur ten huize van GRADUS DRAAIJER te Oene **VERKOOPEN:**

 2 drachtige Varkens, 4 Kalveren, 3 Geiten, nieuwe Karn met toebehooren, Snijkest, Wan, Zeven, Kruiwagen, Eegden, Melkvaten en Tonnen, 2 Ladders, koperen Ketel, 6 perc. Rikkingen, Slieten, Kast, 2 Klokken, Stoelen, Tafels, 4 perc. Mest en 4 perc. Boonestokken.

'Eper Courant', maart 1889

Landgoed Epe (Gelderland).
Notaris VERKOUTEREN, te Epe, zal op Dinsdagen 10 en 24 Mei e. k., telkens 's middags 1 uur, in het Logement *het Wapen van Epe*, aldaar, bij Inzet en Toeslag Veilen:
 Het Landgoed **JACHTLUST**, gelegen onder Epe, op 1/4 uur gaans van het dorp en het station Epe, met Dennenbosschen, geschikt voor Mijnhout als anderszins, Hakhout en opgaande Boomen, Kweekerijen bezet met Heesters en vele Beuken- en Eikenstek, verscheiden Hectaren ongespiten Grond, grootendeels bepoot met Eikenkreeften, Eikenhakhout en Dennen of bezaaid met Larixen, Boschwachterswoning, waarin Kamers met Keuken enz. voor den Landheer, Hertenkamp, Bouwmanswoning met Bouw- en Weiland; alles opleverende een mooi jachtveld, waarin ook grof Wild; te zamen groot 170-18-30, in 40 perceelen, kolommen en massa.
 Aanwijzing zal geschieden door den Boschwachter **SILEON** op „Jachtlust”. Catalogussen bevattende de omschrijving der Perceelen met Kaart, zijn, tegen betaling van f 0.50, verkrijgbaar ten Kantore van **Notaris VERKOUTEREN** voornoemd. (2524)

EPE (Geld.).
Notaris VERKOUTEREN, te Epe, zal op Dinsdagen 7 en 21 October e.k., telkens 's morgens 11 uur, in het Hotel »Veluwe«, aldaar, bij inzet en toeslag veilen:
 Een **VILLA**, te Epe, bevattende beneden 2 Kamers, Serre, Keuken, Bijkeuken en Kelder en boven 2 Kamers, Dienstbodenkamer en Zolder, met Tuin groot 0-10-90. Te aanvaarden 1 November e.k. Dagelijks te bezichtigen, behalve 6 October. (8229)

Benige en algemeene kennisgeving.
 Heden overleed tot onze groote droefheid, onze lieve Man en Vader
WILLEM JACOB MAXIMILIAAN VERKOUTEREN,
 Oud-Notaris te Epe.
 in den ouderdom van 73 jaar.
 Epe, 8 Mei 1927.
J. M. VERKOUTEREN—Gallois.
L. E. C. VERKOUTEREN.
 Geen bezoek. Geen bloemen.
 Teraardebesteding te Epe, Woensdag 11 Mei.
 Vertrek van het sterfbed te 1 uur.

Links: 'Het Nieuws van den Dag kleine courant', 1892.
 Rechts: 'Het Nieuws van den Dag kleine courant', 1913, en 'Nieuwe Rotterdamsche Courant', 1927.

VAN 1924 TOT 1955: JOHAN HERMAN VERHEUS (1870-1958)

Johan Herman Verheus was de zoon van Joost Verheus en Marijtje Snieder, hij werd op 16 april 1870 geboren in Monnickendam. Op 6 juli 1905 trouwde hij met Agatha Cornelis Honig, die op 9 mei 1879 in Zaandijk was geboren. Van 1 oktober 1917 tot en met 31 december 1923 was hij notaris in Vlaardingén. Op 1 januari 1924 werd hij tot notaris in Epe benoemd.

Ook notaris Verheus hield kantoor in de Stationsstraat, dit pand werd op 20 maart 1946 in gebruik genomen als postkantoor. Daarna hield hij kantoor in het pand aan de Hoofdstraat 39.

Op 19 juli 1955 verkreeg hij eervol ontslag; op 24 december 1955 werd mr. A. van Doorninck, kandidaat-notaris in Deventer, benoemd tot notaris te Epe. Op 28 juni 1958 is oud-notaris Verheus in Epe overleden.

Notaris **VERHEUS** te Epe zal op **Maandag 4 Augustus** voormiddags **10 uur** ten woonhuize van de **ERVEN P. GIJZENBERG** in **Vemde** onder Epe **erfhuusgewijze verkoopen:**

12 melkgevende koeien; 5 pinken; 6. kalveren; 1 achtjarige gedekte merrie; 1 tweejarige merrie, mak in alle tuig; 1 veulen (5 maand oud); 11 loopvarkens; 1 zeug; 11 zesweekeche biggen; jonge geit; waakhond (Dobberman); boerenwagen (breed beslag met disselboom); 1 corpion met opstel; 2 sleepkarren; gierbak; handkar; zware en lichte ploeg; stelzware eggen; harkmachine; wortelmachine; snijmachine; kafmolen; 2 kruiwagens; 1- en 2-paards paardetuigen; 2 evenaars; melk- en deelgereedschap; zeisen en zichten; fornuispot; tonnen; kisten; manden; stoelen; tafels; kasten; fornuis; lampen; klokken; spiegel, waschtafel met kastje; bedden; porcelein, glas- en aardewerk; $\pm$ 40.000 pond hooi; 1 perc. gewaterde dennen; 1 perc. planken; 1 perc. droge rijzen; aard-appels en koolrapen op 't land; 1 perc. stroo; 3 perc. mest; brandheut enzovoort.

Koopers boven f 3.— moeten ge-goede borgen stellen. Onbekende koopers moeten bovendien bewijzen van goe'dheid overleggen afgegeven door een notaris. (4721)

Notariaat.

Bij Kon. besluit van 10 dezer is benoemd tot notaris binnen het arrondissement Zutphen, ter standplaats de gemeente Epe, **J. H. Verheus**, thans notaris te Vlaardingen.

Familieberichten.

Ondertrouwd:
J. H. VERHEUS,
 Candidaat-Notaris,
 en
AGATHE C. HONIG,
 Beverwijk, } 22 Juni 1905.
 Zaandijk, }

Notaris Verheus met pensioen

Bij kon. besluit van 19 Juli is aan de heer **J. H. Verheus** op zijn verzoek met ingang van 1 Augustus eervol ontslag verleend uit zijn functie van notaris alhier. De heer Verheus, die dit ambt eerst zes jaar te Vlaardingen heeft vervuld, is sedert het begin van 1924 notaris te Epe geweest.

Links: 'Eper Courant', 1924. Rechts: 'Nieuwe Rotterdamsche Courant', 12-01-1924; 'Rotterdamsch Nieuwsblad', 24-06-1905, en 'Veluws Nieuws', 29-07-1955

VAN 1955 TOT 1962: ADAM VAN DOORNINCK (1892-?)

In het *Veluws Nieuws* van 29 juli 1955 stond kort de benoeming vermeld van een nieuwe notaris (zie hieronder), waarop nader werd ingegaan in de editie van 2 augustus. Eveneens verschenen er berichten in de edities van 2 en 30 december 1955 en 13 januari 1956. Algauw daarna (27 januari 1956) werd melding gemaakt van de verhuizing van het kantoor (zie hieronder). Behalve notaris was Adam van

Doorninck voorzitter van de Nederlandse Werkgroep van Paranormale Genezers.

NOTARIS TE EPE BENOEMD

Bij Kon. Besluit is tot notaris aan het kantoor Epe benoemd mr **A. van Doorninck**, candidaat-notaris te Deventer. Mr Van Doorninck, die 63 jaar is, oefent in zijn tegenwoordige woonplaats een praktijk uit als advocaat en procureur. Hij zal waarschijnlijk in het begin van Januari hier zijn functie aanvaarden.

Het bericht bereikt ons juist voordat dit nummer ter perse moet. Wij hopen daarom de volgende week op het felt terug te komen.

Het Notariskantoor te Epe

(notaris mr A. van Doorninck)

is met ingang van 2 februari

verplaatst naar St Anthonieweg 3

(hulze „Mien Heerdt“).

TELEFOON BLIJFT 268.

De nieuwe notaris

In ons nummer van vorige Vrijdag hebben wij nog juist melding kunnen maken van de benoeming van mr A. van Doorninck te Deventer tot notaris in Epe, als opvolger van de heer J. H. Verheus.

Mr Van Doorninck is in 1892 geboren uit een familie, die reeds enkele honderden jaren in Deventer woont. Zijn vader was doctor in de theologie (wegens zwakke gezondheid echter geen predikant) en leraar in het Hebreeuws aan het gymnasium te Deventer. De zoon studeerde rechten in Leiden, promoveerde in 1915 en vestigde zich toen als advocaat, eerst een paar jaar in Rotterdam, daarna tot 1920 te Deventer. Inmiddels deed hij in 1919 examen voor candidaat-notaris en als zodanig werkte hij tevens ten kantore van notaris Van der Saag.

In 1920 vertrok de heer Van Doorninck naar Indië. Vijf jaar was hij advocaat te Medan, daarna te Palembang, welke stad hij in 1942, bij de intocht der Japanners ontvluchtte. Aan het einde van dat jaar werd hij niettemin opgepakt en tot September 1945 verbleef hij in een kamp. In 1946 naar Nederland teruggekeerd, werkte hij tot 1950 als candidaat ten kantore van notaris Ten Cate te Deventer. Dat jaar en het volgende werd hij waarnemend notaris te Nijkerk en sedertdien candidaat op het kantoor van notaris Spruyt te Deventer.

De laatste jaren heeft mr Van Doorninck opnieuw enige praktijk uitgeoefend als advocaat. Hij is bekend als verdediger van magnetiseurs.

Mevrouw Van Doorninck heeft in oorlogstijd in Deventer veel illegaal werk verricht. Zij was er hoofd van een noodziekenhuis, verborg als eerste in haar streek geallieerde piloten en deed hetzelfde met talloze Joden en andere door de Duitsers gezochte personen. Bij wijze van straf joegen de bezetters haar uit haar woning.

Het echtpaar heeft nog vijf kinderen in leven. De oudste is gehuwd met een Amerikaanse professor, de tweede met een marine-officier, de derde is secretaresse op de ambassade van Pakistan in Washington. Twee zoons studeren nog in Leiden, één in medicijnen, de ander in geschiedenis. De leden der familie Van Doorninck zijn medeleven-de leden der Ned. Herv. Kerk.

Oproeping

Allen, die iets te vorderen hebben van of verschuldigd zijn aan de nalatenschappen van:

JAN FREDERIKS
overleden te Epe op 11-1-'56

JANNES DUL
overleden te Vaassen 24-2-'56

A. G. BREDENOORD
overleden te Oene op 4-12-'56

A. J. DE KAMFER
overleden te Epe op 30-1-'56

E. F. KUNST
overleden te Amsterdam
op 15-2-'56

worden verzocht hiervan opgave te verstrekken ten kantore van notaris mr A. van Doorninck te Epe vóór 10 mei a.s.

Buitengewoon grote houtverkoop

Landgoed „Groot Spriet“
PUTTEN

ten verzoeken van de heer
J. W. van Doorninck
op dinsdag 17 januari
aanvang 10 uur

Alle soorten hout
ook boerengeriefhout

VAN 1962 TOT 1979: KLAAS SWAAGSTRA (1914-1986)

Op 28 maart 1962 werd Klaas Swaagstra benoemd tot opvolger van mr. A. van Doorninck. In het *Veluws Nieuws* van 3 april 1962 staat de benoeming vermeld.

Epe

**DE HEER K. SWAAGSTRA
TOT NOTARIS BENOEMD**

Bij kon. besluit van 28 maart is de heer K. Swaagstra, kandidaat-notaris alhier, benoemd tot notaris te Epe, als opvolger van mr. A. van Doorninck.

Notaris Swaagstra is op 17 april 1914 in Amsterdam geboren. Van 1924 tot begin '46 woonde hij te Haarlem en van '41 af, na zijn examen, was hij werkzaam op het kantoor van notaris Houtzagers te Sassenheim. Op 1 febr. 1946 kwam hij naar Vaassen, waar hij als kandidaat tot 1 jan. 1959 op het kantoor van notaris Buddingh werkte. Toen verplaatste de heer Swaagstra zijn werkkring definitief naar Epe waar hij al in november 1958 als waarnemer was aangesteld.

De heer K. Swaagstra te Epe, reeds lang kandidaat-notaris, werd per 28 maart benoemd tot opvolger van notaris mr. A. van Doorninck, die wegens zijn leeftijd zijn werk neerlegde.

**PASTORIE WORDT
NOTARISKANTOOR**

In aansluiting op ons bericht over de oude pastorie aan de Stationsstraat (zie tweede blad) kunnen wij mededelen dat de kerkvoogdij het pand inmiddels heeft verkocht aan notaris K. Swaagstra. Deze zal er zijn kantoor vestigen, nadat het gebouw daartoe is ingericht.

**Gevraagd:
Werkster**

voor de kantoren.

Aanmelden bij:
**Notaris K. Swaagstra,
Populierenlaan 21, Epe.**

Adreswijziging

Notaris K. SWAAGSTRA deelt mede, dat zijn kantoor op 21 oktober 1963 zal worden verplaatst van Hoofdstraat 37 naar

Stationsstraat 27 te Epe

Het tel. no blijft 2268

Wegens verhuizing is het kantoor op 21 oktober a.s. **GESLOTEN.**

Alle bovenstaande artikelen/advertenties komen uit 'Veluws Nieuws': 3 april 1962 (linksboven), 18 oktober 1963 (linksonder), 28 december 1962 (rechtsboven), 20 november 1962 (midden) en 18 oktober 1963 (rechtsonder).

NOTEN

1) Een bekende uitdrukking uit die tijd was: 'Wat nu? zei Pichegru'. Dit verwijst naar Jean-Charles Pichegru (1761-1804) die met zijn Armée du Nord de Republiek der Verenigde Nederlanden binnenviel. Dat gebeurde eind 1794. Hij verschanste zich toen in 's-Hertogenbosch. De Nederlandse troepen hadden een sterke verdedigingslinie vlak voor Holland, rond het Hollands Diep. In die situatie zou hij zich afgevraagd hebben: 'Wat nu?' Het strenge winterweer dat in december inviel, bracht de oplossing: de Waal en de andere grote rivieren vrozen dicht, zodat de Fransen het land konden innemen.

2) Komt een van beide partijen de overeenkomst niet na, dan kan de andere partij direct (executoriaal) beslag leggen op de goederen van de partij die in gebreke blijft en hoeft dus niet eerst een procedure op te starten bij de rechter. Dit was in Frankrijk al lang het geval, maar het was voor het Nederlandse rechtsbestel iets nieuws.

3) Op 5 oktober 1793 werd in Frankrijk een nieuwe kalender ingevoerd. Dit was de republikeinse kalender; deze werd met terugwerkende kracht vanaf 22 september 1792 ingevoerd. Dit was tevens het begin van de herfst. Elk jaar begon met de eerste dag van de herfst. In de kalender werd een jaar gelijkgesteld aan 12 maanden van elk 30 dagen, aangevuld met 5 extra dagen (in een schrikkeljaar 6 dagen), de zogenaamde 'jours complémentaires'. De namen van de maanden waren bedacht door de dichter Fabre d'Églantine. Iedere maand herinnert aan een kenmerk van het klimaat in Frankrijk. Bijvoorbeeld in de winter was er *nivôse*, de sneeuwmaand.

Een maand werd verdeeld in 3 weken (*décades*) van elk 10 dagen. Een dag telde 10 uren, en een uur 100 minuten. De kalender was geen succes, mede ook omdat er geen klokken voor waren, en werd per 1 januari 1806 weer afgeschaft. Toen keerde men terug naar de gregoriaanse kalender ([www.members.home.nl/jstapper/.../Franse Republikeinse Jaartelling.htm](http://www.members.home.nl/jstapper/.../Franse%20republikeinse%20Jaartelling.htm))

4) Het Bureau Financieel Toezicht (BFT) is ontstaan in 1999. Het is een voortzetting van het voormalige Centraal Bureau van Bijstand, dat in 1933 was ingesteld door het ministerie van Justitie om toezicht te houden op de boekhouding van notarissen. Het BFT is een zelfstandig bestuursorgaan (ZBO) en wordt gesubsidieerd door het ministerie van Justitie.

5) De hogeschool of academie, zoals deze in de Franse tijd heette, van Harderwijk heeft bestaan van 1648 tot 1811. Bij de oprichting door de Staten van Gelre was het de vijfde universiteit van het land. Het werd ook wel de Gelderse Universiteit genoemd.

6) Jeane Caroline, 25 juni 1811; Gerhardus Johannes, 18 augustus 1813; Henriette Susanna Wilhelmina, 23 oktober 1815; Jan Willem, 20 maart 1817; Kornelis Hendricus Charles Marinus, 5 juli 1818. Dit jongste kindje overlijdt echter al snel, op 4 november 1818.

LITERATUUR & BRONNEN

<http://home.planet.nl/~Kees.Leseman/nmunivers.html>

www.200jaarkoninkrijk.nl

www.bureauft.nl

www.entoen.nu/napoleon

www.geldersarchieff.nl, notariële archieven

www.genlias.nl

www.onzetaal.nl

StamboomOnderzoek.com

www.streekarchivariaat.nl

www.webklik.nl

Ampt Epe, nr. 2, p. 18-19.

Ampt Epe, nr. 82, p. 10-11

Arnhemsche Courant, 13 januari 1818, 28 februari 1832 en 4 februari 1844.

Eper Courant, november 1879, maart 1889, en 1924.

Dianne Hamer, 'Villa Vijvervreugd', *Ampt Epe*, nr. 145, december 2003, p. 13-20.

Het Nieuws van den Dag, 2 oktober 1880.

Het Nieuws van den Dag kleine courant, 1892, 1913, 13 juni 1899 en 15 juli 1899.

Tanja Kits, 'Napoleon deed goed werk, dat moet je hem nageven', 200 jaar rechtspraak, *De Stentor*, 31 mei 2011.

G. Kouwenhoven, 'De aanschaf van de ambtsketen voor de burgemeester van Epe', *Ampt Epe*, nr. 91, juli 1990, p. 16-21.

G. Kouwenhoven, 'De Wet op het Notarisambt in historisch perspectief', lezing over het notarieel archief van het streekarchivariaat Noord-Veluwe voor de Heerder Historische Vereniging, 11 april 1996.

J.C. Kreffer, 'Gustaaf Willem van der Feltz', *Ampt Epe*, nrs. 139 en 140, 2 delen, juli 2002, p. 1-5, oktober 2002, p. 1-5.

Maandblad Orgaan van de vereniging tegen de kwakzalverij, juli 1961.

'Mijlpalen voor de geschiedenis van Epe 1946-1950', *Ampt Epe*, nr. 20, april 1970, p. 14.

'Mijlpalen voor de geschiedenis van Epe 1951-1957', *Ampt Epe*, nr. 44, juli 1978, p. 20.

'Mijlpalen voor de geschiedenis van Epe 1958-1962', *Ampt Epe*, nr. 45, november 1978, p. 21.

Nieuwe Rotterdamsche Courant, 12 januari 1924, en 1927.

Rotterdamsch Nieuwsblad, 24 juni 1905.

Drs. J.W. Tetterode van Ravestein, 'Het bestuur in de gemeente Epe tussen 1818 en 1865 (5)', *Ampt Epe*, nr. 85, december 1988, p. 1-11.

Vaderlandse geschiedenis, onder redactie van J.I. Woldring, Rotterdam, 1981, p. 203-207.

Veluws Nieuws, 1955, 29 juli 1955, 2 augustus 1955, 2 en 30 december 1955, 13 en 27 januari 1956, 3 april 1962, 20 november 1962, 28 december 1962, 18 oktober 1963.

Joh. Zimmermann, 'Uit de beginjaren van Epe's Bloei: het tweede jaar', *Ampt Epe*, nr. 14, april 1968, p. 8-15.

ILLUSTRATIES

Met dank aan Streekarchivariaat Noord-Veluwe, www.kb.nl, Evert de Jonge en Wasink & Vermeulen Notarissen.

BIOGRAFIEËN:

VENINGA, FEIJEN, WASSINK EN VERMEULEN

Anthonius Josephus Veninga, geboren te Nunspeet (destijds gemeente Ermelo) op 12 maart 1936, was van 1 mei 1979 tot 31 mei 1998 notaris in Epe. Hij was al vanaf 1963 als kandidaat-notaris werkzaam in Epe en is dus 35 jaar werkzaam geweest in het notariaat in Epe.

Links notaris Veninga met naast hem zijn vrouw

Op 21 maart 1985 kwam er een tweede associatieve standplaats en werd **mr. Ben Feijen**, geboren te Hengelo (Overijssel) op 20 augustus 1950, die al ruime tijd kandidaat-notaris was in Epe, benoemd tot notaris in Epe, naast notaris Veninga. Notaris Feijen ging op 31 december 1996 (vervroegd) met pensioen.

In het midden zittend notaris Feijen met zijn vrouw en pasgeboren dochtertje

FRANK WASSINK

Geboren (1959) en opgegroeid in Apeldoorn in een ondernemersgezin. Gymnasium gedaan. Interesse in taal/talen en geschiedenis is altijd gebleven. In 1978 ging ik naar Groningen rechten studeren. In 1982 ben ik afgestudeerd. Ook toen was het een moeilijke tijd om een baan te vinden. Eerst heb ik als kandidaat-notaris gewerkt in Lochem en Zutphen en ben in 1987 gaan werken in Apeldoorn bij notariskantoor De Graaff & Meuwese. Dit kantoor fuseerde in 1989 met Notariskantoor Dijkstra Kok & Van Rozen in Apeldoorn en Notariskantoor Veninga & Feijen in Epe. In september 1991 ben ik in Epe als kandidaat-notaris komen werken met de bedoeling om snel tot notaris benoemd te worden. In 1997 ben ik tot opvolger van Ben Feijen benoemd. Vanaf 1992 woon ik met veel plezier in Epe. In 1998 heb ik de opleiding tot estate-planner gedaan (EPN). Estate-planning is eigenlijk het besparen van erfbelasting. Sinds 2011 mag ik mij gecertificeerd executeur noemen (SCE). Een executeur is iemand die de leiding heeft bij de afwikkeling van een nalatenschap. Zowel voor de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie als voor de EPN moeten jaarlijks de nodige cursussen gevolgd worden om de kennis op peil te houden (permanente educatie). Mijn bijzondere interesse hebben het familierecht en het ondernemingsrecht. Het werk dat ik het liefst doe is het contact met klanten. Het opstellen van de akte is geen doel, maar een middel. De inhoud van de akte moet passen bij de wensen en eisen van de klant. Die kun je alleen goed opstellen als je de klant goed kent en weet hoe hij of zij in het leven staat en hoe zijn of haar persoonlijke situatie is. Steeds meer nieuwe klanten komen eerst voor een kennismakingsgesprek om te kijken of het klikt. Als notaris heb je toch een vertrouwenspositie. Ik vind zo'n gesprek heel nuttig. Ik ben getrouwd met Anja die ook op ons kantoor werkt, en heb twee zoons (1999 en 2002).

*Links Frank Wassink,
rechts Geert Vermeulen*

GEERT VERMEULEN

Geboren (1952) en opgegroeid in Apeldoorn bezocht ik daar het Christelijk Lyceum. In 1970 ging ik psychologie studeren in Amsterdam. De tweede fase van die studie deed ik in Groningen, waar ik in 1977 afstudeerde als klinisch psycholoog. Hiermee kon ik geen passende betrekking vinden. Daarom ging ik als hulpje van de vastgoedklerk drie dagen per week werken bij een notariskantoor in Apeldoorn. Tegelijkertijd studeerde ik rechten (notariële studierichting) in Utrecht.

Als notaris of kandidaat-notaris ben je verplicht jaarlijks je kennis op peil te houden. Haal je niet minimaal je punten, dan doet de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie daarvan bericht aan de Kamer van Toezicht (de tuchtrechter voor notarissen en kandidaat-notarissen). Deze Kamer van Toezicht beschikt over sancties om de dwalende weer op het rechte pad te brengen.

In het jaar 2000 volgde ik een opleiding tot mediator. Dit heeft de rol die ik als notaris speel, veranderd. Voordien: sturend, oogkleppen. Nadien: luisterend, open voor wat de klant kenbaar maakt in woord en gebaar. Vroeger in de eerste plaats aandacht voor het juridische of fiscale aspect ('de casus'), nadien vooral aandacht voor de mens. Die verschuiving heeft, wat mij betreft, ook te maken met het feit dat je ouder wordt.

Ik werkte als kandidaat-notaris achtereenvolgens in Apeldoorn, op Terschelling en in Vriezenveen. Toen vernam ik dat er in Epe een notarisplaats beschikbaar zou komen. Epe betekende terug naar de Veluwe, en dat idee beviel me wel. Notaris Feijen ging ermee stoppen en notaris Veninga zou een jaar later met pensioen gaan. Wij zijn gaan praten met Frank Wassink en zijn vrouw. Frank werkte al een aantal jaren in Epe als kandidaat-notaris. Dat klikte. Ons gezin verhuisde eind 1997 naar Epe. Frank volgde in 1997 Ben Feijen op als notaris en ik volgde in 1998 Ton Veninga op.

Het werk dat ik het liefste doe: met klanten van gedachten wisselen – en ze van advies dienen. Klanten die zich op een punt in hun leven bevinden dat er iets gaat veranderen. Ze gaan trouwen, hun kinderen gaan een eigen leven opbouwen, hun partner is overleden, het levenseinde nadert.

Ik ben getrouwd en tot ons gezin behoren twee zoons (1988 en 1991) en een dochter (1995).